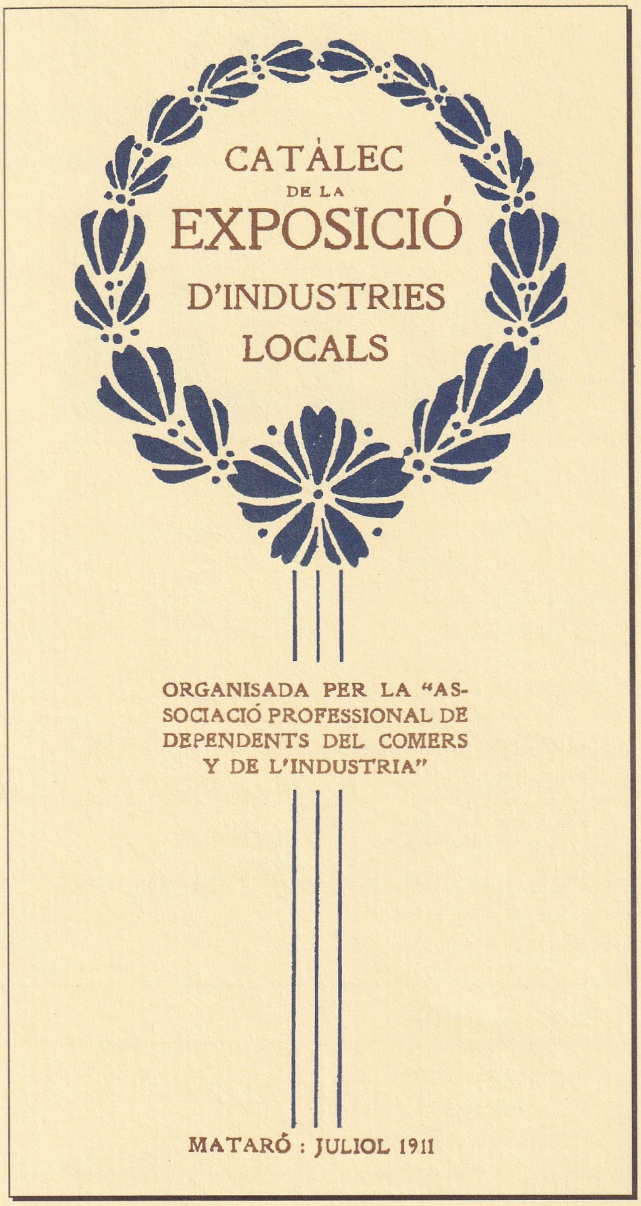
CATÀLEC
DE LA
EXPOSICIÓ
D'INDUSTRIES
LOCALS

ORGANISADA PER LA "ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL DE DEPENDENTS DEL COMERS Y DE L'INDUSTRIA"

MATARÓ : JULIOL 1911

ESTUDIS

ÀNGEL FÀBREGAS i BLANCH
Avantpassats i familiars del cardenal Vives i Tutó

JAUME SOLER i FONRODONA
El mataroní Jaume Fontrodona i Vila, empresari sucrer

XAVIER BRULLET i TENAS
La indústria a Mataró entre els anys 1992 i 2002

DOCUMENTACIÓ

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/78
del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 2004

FULLS/78

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 2004

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **ESTUDIS**

AVANTPASSATS I FAMILIARS DEL CARDENAL VIVES I TUTÓ. ESTUDI GENEALÒGIC
Àngel Fàbregas i Blanch 8

EL MATARONÍ JAUME FONTRODONA I VILA, EMPRESARI SUCRER.
Jaume Soler i Fonrodona 16

LA INDÚSTRIA A MATARÓ, ENTRE ELS ANYS 1992 i 2002
Xavier Brullet i Tenas 25

- **DOCUMENTACIÓ** 27
- **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA** 30

Portada: Capçalera del catàleg de l'Exposició d'Indústries Locals, organitzada per l'Associació Professional de Dependents del Comerç i de la Indústria. Mataró, juliol 1911.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà. c/ Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració de

Ajuntament de Mataró
Patronat Municipal de Cultura

Generalitat de Catalunya
Direcció General de Promoció Cultural
Promoció de la Premsa

EDITORIAL

NOTÍCIA DEL CARDENAL VIVES I TUTÓ

Enguany celebrem el cent cinquantè aniversari del naixement de Josep Vives i Tutó (Sant Andreu de Llavaneres 1854 - Monte Porzio, Itàlia 1913). Tot i el seu origen llavanerenc, Mataró acollí els anys d'infantesa i adolescència del futur cardenal de l'Església. El seu pare, un senzill fuster, traslladaria el seu obrador al Camí Ral de la ciutat.

La seva vida quedaria marcada per la seva estada a Mataró. Va poder entrar en contacte amb l'Escola Pia Santa Anna, aleshores un dels centres educatius preuniversitaris de més alçada acadèmica del Principat. Fins i tot demanaria infructuosament per ingressar a l'orde calassanci. A Mataró, coneixeria el pare Segimon Castanyer i Seda, que l'engrescaria a entrar a l'orde menor dels frares caputxins. El seu germà Joaquim seguiria també els seus passos. A l'hospital de la ciutat, a cura de les germanes de la Caritat, moria el seu pare, després d'una llarga malaltia, fet que deixaria la família en la misèria. A la Beneficència municipal, a cura de les germanes de la Immaculada Concepció, moriria la seva mare en les mateixes condicions. En aquest darrer institut religiós nascut a Mataró l'any 1850, hi ingressaria una de les seves germanes.

La vida de Josep Vives i Tutó, el català contemporani que més a prop ha estat del Sant Pare al servei de l'Església exercit des de la Cúria romana, corre paral·lela a la d'un altre mataroní il·lustre del mateix nom i alumne de l'Escola Pia de Santa Anna, la de Josep Puig i Cadafalch, al qual acabem de dedicar un any d'homenatge. La relació, no sempre còmoda, del servei a Catalunya des del catolicisme, ha estat ressaltada recentment pel pare Valentí Serra de Manresa, en la seva conferència pronunciada a Mataró el passat 30 d'octubre, *El Cardenal Vives i Tutó: caputxí, servidor de l'Església de Roma i de Catalunya*, i l'article del mataroní doctor Ramon Corts sobre Puig i Cadafalch, publicat a la passada edició de l'*Analecta Sacra Tarraconensia.*

Dissortadament, avui vivim el predomini d'un corrent historiogràfic que obvia les aportacions de l'Església catòlica quant a vida cultural, educativa, social, política i de defensa dels drets humans en la societat catalana. És cert que l'experiència franquista és encara molt recent. Però encara han de caure alguns murs de Berlín.

JOAN LLUÍS, PASTOR I FOLKLORISTA PALLARÈS, PROMOCIONAT PER ESTEVE ALBERT I CORP

Joan Lluís i Pallarès.

En aquest temps de canvis, de globalització i d'interculturalitat, és convenient de rememorar les persones i els fets en els quals podem trobar els nostres orígens i formes de vida que s'han perdut. El pastor i folklorista Joan Lluís, n'és un cas. I com que tothom necessita algú que s'hi fixi i el promocioni, va ser el polifacètic dosriuenc, i mataroní i andorrà d'adopció, Esteve Albert i Corp, un dels seus principals valedors.

Joan Lluís i Pallarès va néixer el maig de 1912 al poble d'Enviny (Pallars Sobirà), que des de 1970 és agregat al municipi de Sort. Antic pastor, recontador i recopilador de tradicions, folklorista, llegenda viva ell mateix, va venir al món en un ambient rural, com també Esteve Albert, fill de pagesos.

Enviny, el poble natal de Joan Lluís, té un terme molt muntanyós, amb conreus i prats. Era, per tant, l'escenari ideal per a la pastura dels grans ramats. El poble és d'aquells que des de finals del segle XIX van sofrir un ràpid procés de despoblació, accentuat per la inundació dels camps per construir-hi les centrals elèctriques.

Joan Lluís atribuïa la decadència de la comarca, a més de l'evolució de les formes de vida, a les preses construïdes per dur l'energia elèctrica a les ciutats, que van negar les terres fèrtils. Es lamentava que els mateixos pallaresos, a canvi d'un diner fàcil, van vendre les finques i van abandonar les cases, quan allà dalt pujaven els enginyers de La Canadenca. Al cap d'un temps, molts no han tingut ni casa ni diners i, a més, no es van adaptar a Barcelona o a les ciutats on van anar a viure.

Ja molt més ençà, en un procés que s'accentuava, entre 1960 i 1981, als dos Pallars, la població va quedar reduïda pràcticament a la meitat. Molts pobles han quedat abandonats *o amb una població mínima i estacional. És el* paisatge que ha recorregut l'escriptora Maria Barbal i del qual ens ha deixat testimoni al llibre *Camins de quietud* (Edicions 62, 2001). Darrerament, però, l'arribada del turisme, tant d'estiu com d'hivern, ha comportat una revitalització de la zona.

En unes frases que no obliden les dificultats de la vida d'antany, i que a la vegada ens recorden l'harmonia amb el paisatge, Barbal diu, «Els pobles abandonats ens parlen d'un model de vida penós, però més just amb la natura que el progrés actual. No hi ha dubte que signifiquen dimissió i ens produeixen recança. Compto que la sentim en descobrir un punt d'esclat que ens suggereix la bellesa del conjunt encara que aquest ja no existeixi. El dibuix perfecte de la fusta gastada, el llampurneig damunt una pissarra, les cantoneres metàl·liques de la vella maleta de cartró. Aquests instants d'alegria són esplendor fòssil...»

Esteve Albert, sempre enyoradís d'un passat ancestral i preindustrial, i nostàlgic d'un temps que ja no havien de tornar, es devia enamorar d'un cas com el del pastor pallarès.

Rabadà, pastor i bosquerol

Tornem, però, al nostre personatge. Joan Lluís, de vailet ja va ser rabadà i després pastor, llavors que els ramats anaven de pastura contínua, seguint la tradició de les contrades pirinenques. La primera

etapa llarga de pastor la va fer als dotze anys i va guardar vaques i vedells al poble veí d'Olp. Al cap d'un any, ja va anar amb «ramat de llana», que era el bestiar més nombrós.

Més endavant va fer estades d'aquelles de tot l'hivern, quan baixaven a les terres planes per Balaguer i Almacelles fins a la Llitera, ja que a muntanya no hi havia on péixer els animals. Allí va passar totes les experiències en què es podien trobar aquells homes: fred, vent, pedregades i tempestes de llamps i trons. En aquestes darreres, a part del perill físic i la por, calia tenir cura que no s'escapés cap corder, ja que aquest animal és molt espantadís; si un s'escapava, amb un certer cop de bastó se l'estabornia o se'l matava. Era pitjor perdre una part del ramat, ja que d'altres animals haurien seguit el xai esgarriat.

Lluís ens narra així una tempesta en un dels llibres que va publicar: «En menys d'un girant d'ulls el cel va canviar de color. El sol s'apagà aviat i el vent glaçat va amollar. De seguida el primer avís: un llampec recargolat, fent una llarga zigazaga, i darrera un tro tan refort que tot el món valent de serres i rocam semblà que gemegava». Quin efectisme amb paraules tan senzilles!

Havia anat també amb la ramada del Tor d'Alós, la més nombrosa de la contrada, que podia arribar a tenir de quatre a cinc mil caps de bestiar. A l'abril o maig de cada any feien el camí de retorn. «L'arribada [a la casa pairal] era motiu d'alegria per a la gent del país, car els tornava la gran riquesa comarcal; algunes cases feien dir una missa i ho celebraven amb un bon àpat» va escriure ell mateix.

L'Editorial Barcino li va editar *El meu Pallars*, en quatre volums, i l'Editorial Selecta *Històries i llegendes del Pallars*, en unes edicions totes dels volts dels anys seixanta. En algun dels deliciosos textos que ens ha deixat, rememora com als pastors els dolia que l'amo vengués algun animal: «Als vailets que guardaven bestiar els feia malícia de veure que [els negociants] s'acostaven; hi havia vailet que s'atipava de plorar. I és que el tracte amb les bèsties ens les feia estimar.»

Joan Lluís va fer també de llenyataire i de bosquerol. De petit ja va aprendre a procurar-se petits estris i atuells de fusta i fulles dels arbres: instruments de música, recipients per al menjar, collars per al bestiar. També va adquirir coneixements musicals, que li van permetre de recuperar tonades i cançons que s'haurien perdut, i de compondre'n de noves.

Divulgador de tradicions i col·laborador d'estudiosos

Des dels seus dinou anys fins passada la Guerra Civil va viure a Tremp, on es va guanyar la vida fent de llauner i a més de músic. Deixà el Pallars i cap a 1942 anà a treballar a Barcelona, on va fer oficis diversos. Però com que enyorava el seu petit país i n'estimava les tradicions, interessat en aprofundir en aquestes i en les llegendes, va anar a buscar les fonts, va esbrinar els orígens i, fent visites sovintejades a la terra d'origen, es va convertir en recercador i divulgador dels molts costums de temps antic, que encara s'explicaven i que el pas del temps, que ja s'entreveia ràpid, podia fer perdre i oblidar per sempre.

Així, el 1953 va recórrer tot el Pallars, poble a poble, i va parlar amb molts vells, pagesos i pastors, i amb el material recollit va confegir els diferents volums d'*El meu Pallars*. És la seva obra més completa i fou editada entre 1959 i 1979; el cinquè volum resta encara inèdit.

El seu biògraf Xavier Garcia ha descrit així la seva recerca: «Res no deixa escapar el viatger en el seu itinerari iniciàtic de maduresa que està duent

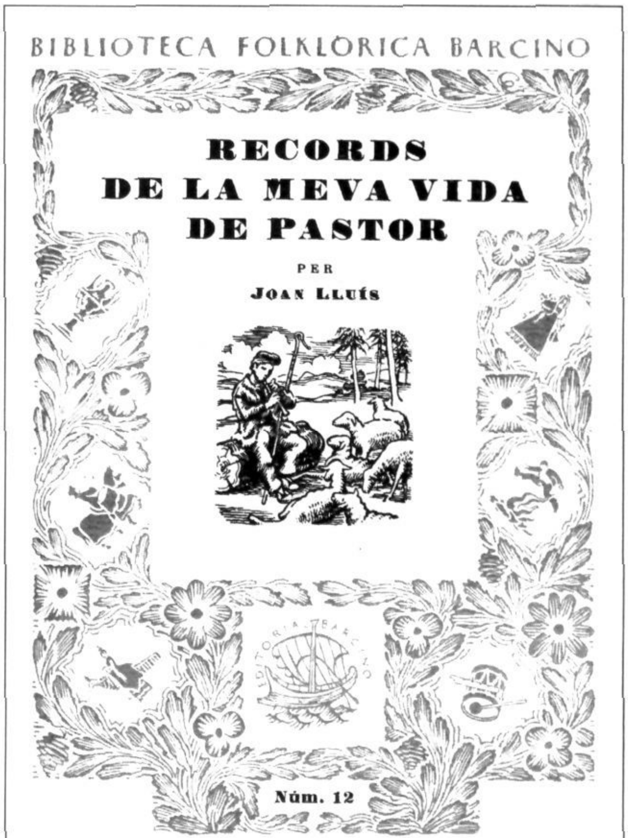

Programa del llibre *Records de la meva vida de pastor.*

a terme, just passat el cap de la quarantena d'anys. Tot hi és apuntat: llegendes de tresors, l'escultura natural de l'argenteria, els camins de traginers, els oms centenaris, les gestes dels pastors, la toponímia dels indrets...»[1]

El folklorista i etnògraf Ramon Violant i Simorra, pallarès com ell, va escriure el pròleg a un altre llibre de Joan Lluís –aquest de memòries–, *Records de la meva vida de pastor* (Barcino 1955), del qual són els fragments reproduïts. La introducció d'una autoritat com Violant, va suposar un bon reconeixement a la seva labor.

A Barcelona, Joan Lluís es va integrar a la vida cultural de la capital. Va formar part de l'Esbart Montserrat com a flabiolaire i va entrar en contacte amb altres esbarts i grups. Va fer xerrades, actuacions com a músic, va prendre part en les tertúlies del cafè Oro del Rhin.

L'astrònom Màrius Lleget el va conèixer en un sopar-homenatge a l'editor Miquel Arimany el 1951 i va suggerir Lluís d'escriure un llibre, *Els pastors i les estrelles*, encantador; publicat el 1965 també per la Barcino, va ser reeditat el 1992 per Garsineu de Tremp. Lleget, que li va posar pròleg, a més li va dedicar uns articles al diari *El Correo Catalán*.

Joan Coromines, treballant per l'*Onomasticon Cataloniae*, quan venia des de Xicago a fer les seves excursions pel Pirineu, s'hi feia acompanyar a totes pel folklorista pallarès pels grans coneixements que aquest tenia del lèxic, les expressions i el folklore. Després d'haver anat tant amb Coromines, es decidí d'una manera més ferma a aplegar les tradicions pallareses, empès en gran manera per Josep Maria de Casacuberta, l'insigne editor de Barcino. De fet, fou Casacuberta qui el posà en contacte amb l'eminent filòleg. D'altra banda, el geògraf Pau Vila, que també havia tractat Lluís i havia estat ajudat per aquest, va dir en una ocasió que «a cada comarca hi hauria d'haver un Joan Lluís».

A la ràdio i als escenaris. *Camí de ramats*

Un bon dia, en un acte al Centre Comarcal Lleidatà, de Barcelona, el descobrí Esteve Albert, que ja feia temps que corria pels Pirineus («el senyor Albert d'Andorra», que deia Josep Pla,[2] residia al petit país de les valls des de 1955). Albert el dugué a participar en actuacions a Ràdio Barcelona, que divulgaren la seva figura, i en altres escenaris del país i de l'estranger, on interpretà músiques i danses pallareses.

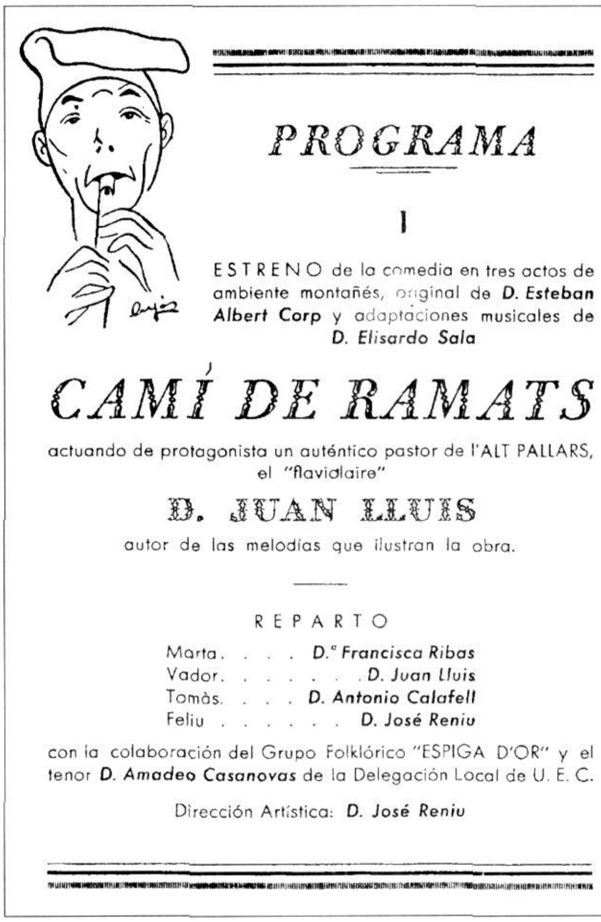
PROGRAMA

I

ESTRENO de la comedia en tres actos de ambiente montañés, original de ***D. Esteban Albert Corp*** y adaptaciones musicales de ***D. Elisardo Sala***

CAMÍ DE RAMATS

actuando de protagonista un auténtico pastor de l'ALT PALLARS, el "flavidlaire"

D. JUAN LLUIS

autor de las melodías que ilustran la obra.

REPARTO

Marta . . . . *D.ª Francisca Ribas*
Vador. . . . . . . *D. Juan Lluis*
Tomàs. . . . *D. Antonio Calafell*
Feliu . . . . *D. José Reniu*

con la colaboración del Grupo Folklórico "ESPIGA D'OR" y el tenor ***D. Amadeo Casanovas*** de la Delegación Local de U. E. C.

Dirección Artística: ***D. José Reniu***

Programa de l'obra *Camí de Ramats*.

Albert, a més, va dedicar una de les seves creacions teatrals, *Camí de ramats (Obra teatral en tres actes d'ambient muntanyenc)*, a tractar el pas de les pastures pels camps i altres aspectes de la vida a pagès. El personatge del pastor de l'obra, que sembla inspirat en Joan Lluís, va ser interpretat per aquest mateix, que a més tocava al flabiol melodies pròpies. El director teatral mataroní Carles Maicas abona aquesta idea: «De la relació d'Esteve Albert amb el pastor de l'Alt Pallars suposo que va sorgir la idea de l'autor d'escriure l'obra *Camí de ramats*.»[3]

La peça es va estrenar el maig de 1951 al desaparegut Teatre Clavé de Mataró, en una gala organitzada per la delegació local de la Unió Excursionista de Catalunya. Una segona representació va tenir lloc el març següent al teatre que la Caixa de Pensions tenia al carrer de Rosselló de Barcelona. A la portada del programa de mà hi havia un dibuix, original d'Armengol (un autor per a mi desconegut), d'un pastor amb el flabiol i aconduint uns bens enmig d'un paisatge de muntanya.

Sens dubte, el dibuix també representava Joan Lluís, que feia el rol del pastor *Vador*. Els altres

papers van ser encarnats pels excel·lents actors amateurs Antoni Calafell, Francisca Ribas i Josep Reniu; aquest darrer, a més, va dirigir la posada en escena. Les melodies que il·lustraven el text eren del folklorista pallarès amb adaptacions del músic i poeta barceloní Elisard Sala. En el transcurs de la representació s'interpretava la dansa *L'Esquerrana d'Esterri* i, al final, el ball grotesc *La Tirotitaina.*

Al cap dels anys, el novembre de 1997, es va fer una lectura dramatitzada de l'obra al poble natal d'Albert (Dosrius), al seu teatre parroquial. L'acte, emmarcat en l'homenatge a l'escriptor i promotor cultural, ja no va poder comptar amb l'assistència de Lluís per raó del seu estat de salut. En aquesta ocasió, el text va ser editat per primera vegada per l'Ajuntament dosriuenc en una pulcra edició que incorporava una foto de l'estrena i la reproducció dels programes de mà de les dues representacions dels anys cinquanta.[4]

L'escriptor i periodista vilanoví Xavier Garcia i Pujades (trenta anys de periodisme a les seves espatlles) va dedicar precisament a aquests dos personatges el llibre *Esteve Albert i Joan Lluís, dos homes de cultura pirinenca.* Garcia hi fa un retrat excel·lent de l'antic pastor i ens en narra les seves peripècies vitals, els treballs i els dies. El llibre va ser presentat a la Llibreria Robafaves el dia 8 de febrer de l'any següent a càrrec de Josep Reniu i del mateix Garcia.

Joan Lluís va tenir el darrer reconeixement quan li va ser concedida la Creu de Sant Jordi per la Generalitat de Catalunya l'any 1998. Va morir a Barcelona, havent perdut totalment la visió, el juliol de l'any següent.

Josep Puig i Pla

NOTES

1.- *Esteve Albert i Joan Lluís, dos homes de cultura pirinenca*, premi Josep Lladonosa de biografia 1994. Ed. Pagès. Col·lecció Guimet (Lleida 1995).

2.- Diverses cites a *El viatge s'acaba*. Volum 39 de l'Obra Completa. Ed. Destino.

3.- Notes per a una representació de *Camí de ramats*, abril de 1997. Text mecanoscrit. Arxiu Històric Municipal de Dosrius.

4.- Ajuntament de Dosrius (La Impremta d'Argentona, 1997). Introducció i notes de Josep Puig i Pla.

EXPOSICIÓ *PREMSA MATARONINA, INFORMATIVA, POLÍTICA, CULTURAL I SATÍRICA*

S'inaugurà el 21 de novembre de 2003.

A partir d'exemplars solts i de capçaleres, conservats a l'hemeroteca del Museu Arxiu, intenta d'explicar la important i molt interessant activitat periodística de la ciutat des de mitjan segle XIX fins a l'època de la Transició. Per tant, és un petit resum d'història mataronina.

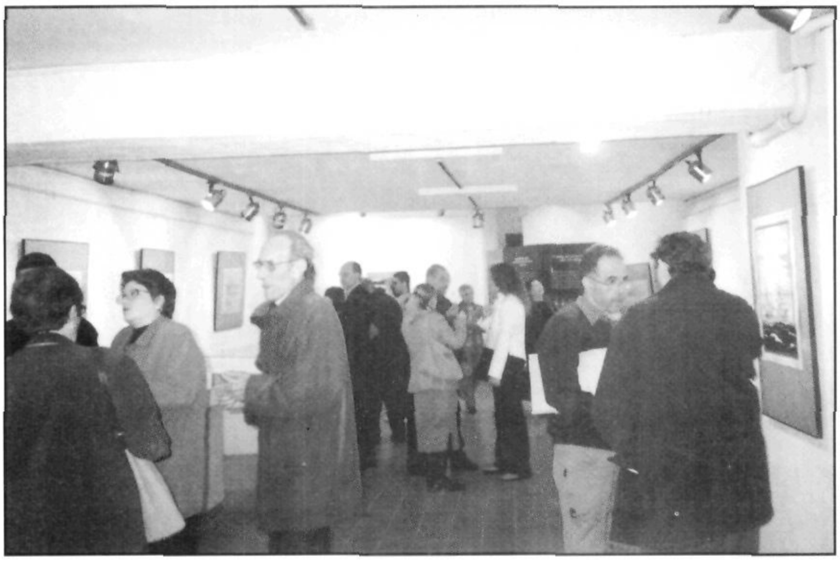

Iniciada amb motiu de la *XX Sessió d'Estudis Mataronins*, i prevista en dues fases per poder participar en l'exposició antològica de Jaume Arenas i Clavell, restarà oberta fins al 26 de juny de 2004.

L'exposició ha estat dissenyada i muntada per Lluís Adan, Xavier Alarcon, Josep Rovira, Aureli Rugama i Marta Teixidó.

Inauguració de l'exposició.

XX SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

Tingué lloc el dissabte 29 de novembre de 2003 a l'estatge del Museu Arxiu.

S'hi presentaren les següents comunicacions:

«Els materials prehistòrics documentats durant les intervencions arqueològiques en el jaciment dels Frigorífics de Premià de Mar (1999-2002): Del neolític de Montboló a l'edat del bronze», de Ramon Coll, Roger Quadrada i Josep Font.

«Les restes romanes de can Boquet (Vilassar de Dalt, El Maresme)», de Ramon Coll i M. Carme Carmona.

«La decoració musiva de la *domus* de can Benet (Cabrera de Mar)», de Joan Bonamusa i Roura.

«Una làpida emporitana a Mataró. Lectura correcta de la inscripció IRC-III, 37», de Joan F. Clariana i Roig.

«Notes sobre el culte a sant Jaume a la comarca del Baix Maresme», de Joaquim Graupera i Graupera.

«La immigració francesa al Maresme central durant la segona meitat del segle XVI», d'Enric Subiñà i Coll.

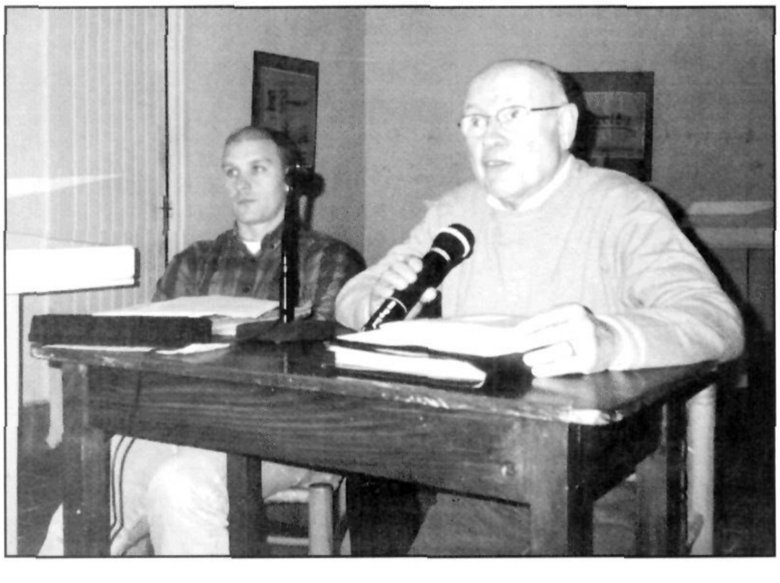

Presentació de les comunicacions.

«L'alimentació al Maresme durant la segona meitat del sis-cents», de M. Alexandra Capdevila Muntadas.

«"Els papers" de Mataró segrestats per Felip Vè», de Joaquim Llovet i Verdura.

«L'ensenyament de cecs i sordmuts al Mataró del segle XIX (1835-1868)», de Montserrat Gurrera i Lluch.

«Un crim polític a Cabrera de Mar. 1850», de Josep M. Modolell i Ros.

«Notícia del salamó del davant de l'altar major de Santa Maria, i de les marmessories d'Antoni Puig i Buñol i del seu fill Antoni Puigblanch», d'Antoni Martí i Coll.

«Breu notícia d'escriptors mataronins», de Josep Puig i Pla.

«Manuscrit inèdit d'un poema de Dolors Monserdà», de Jaume Vellvehí i Altamira.

«Recordant Mataró... del setembre de 1937 a juliol de 1938 (fragments)», de Vicenç Arís i Julià.

«Contemplant el bell Maresme, cada dia de bon matí», d'Antoni Buch i Esteban.

«La fundació del PSC a Mataró i al Maresme (1978)», de Josep Puig i Pla.

Una part important de les comunicacions varen ésser llegides pels seus autors.

El volum que inclourà les comunicacions s'editarà, com és habitual, amb el suport del Patronat Municipal de Cultura, coincidint amb la XXI Sessió d'Estudis, prevista per al mes de novembre d'aquest any.

JORDI ARENAS I CLAVELL. EXPOSICIÓ ANTOLÒGICA

MUSEU DE MATARÓ,
SALES D'EXPOSICIONS DE CAN PALAUET
I MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

JORDI ARENAS I CLAVELL.
EXPOSICIÓ ANTOLÒGICA

Jordi Arenas i Clavell (Mataró 1920-1998), dibuixant, pintor i escultor, un dels artistes de més anomenada i prestigi de la ciutat fou autor d'una extensa i variada obra. versatilitat temàtica poc comuna, va desenvolupar temes de pintura religiosa, paisatges, escenes mitològiques, al·legories i nombrosos retrats, gènere aquest últim que ocupa bona part de la seva producció.
Al seu testament, Jordi Arenas llegà la seva casa i l'obra artística que conservava a la seva ciutat natal.

Organitzada pel Patronat Municipal de Cultura, l'exposició ocupa les sales d'exposició del Museu de Mataró, de Can Palauet i del Museu Arxiu de Santa Maria.

L'exposició, inaugurada el desembre de 2003, restarà oberta fins al 7 de març de 2004.

Mostra una part molt important de l'obra de Jordi Arenas, cedida per llegat testamentari a la ciutat de Mataró.

La sala polivalent del Museu Arxiu inclou principalment els esbossos del baptisteri de la basílica de Santa Maria.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Cal destacar la donació feta pels germans Brullet i Tenas de la pedra litogràfica matriu del gravat del pla geomètric de la ciutat de Mataró, fet l'any 1852 per Ignasi Caballol.

La pedra serà instal·lada a la sala polivalent del Museu Arxiu i serà presentada com a «pia del museu» el proper dia 18 de maig, Dia Internacional del Museu.

El 15 de febrer de 1854 va néixer a Sant Andreu de Llavaneres Josep Vives i Tutó, que amb el temps seria religiós caputxí i cardenal de l'Església Catòlica Romana. Aquest any farà cent cinquanta anys.

L'entorn familiar del cardenal és estudiat tot seguit per Àngel Fàbregas i Blanch, a partir d'informacions familiars –de la família de la seva dona– i de la documentació de diversos arxius.

AVANTPASSATS I FAMILIARS DEL CARDENAL VIVES I TUTÓ. ESTUDI GENEALÒGIC

L'estudi de les línies familiars del cardenal Vives i Tutó, a partir de la investigació feta en els llibres sacramentals de les parròquies de Sant Martí d'Arenys de Munt, Santa Maria d'Arenys de Mar, Santa Maria i Sant Joan i Sant Josep de Mataró, arxius Diocesà i Capitular de Barcelona i Arxiu Municipal de Mataró, ens ha permès de localitzar i documentar diversos matrimonis i les seves descendències, que han fet possible de conèixer l'entorn familiar del cardenal Vives i Tutó i dels seus germans.

L'única dificultat que se'ns ha presentat és la inexistència de l'arxiu parroquial de la parròquia de Sant Vicenç de Llavaneres, avui Sant Vicenç de Montalt, destruït durant la guerra del 1936-39, ja que en aquesta parròquia van viure dues generacions d'aquesta nissaga. És per aquest motiu que no hem pogut documentar els naixements a través dels baptismes d'aquestes dues generacions, i tot i que a l'arxiu del Bisbat hem trobat dades dels matrimonis, no sabem el nom ni el nombre de fills que van tenir. Vam intentar consultar els llibres del cens d'habitants de l'Ajuntament, però no ens donaren autorització. Sortosament, el poble de Sant Vicenç pertany al bisbat de Barcelona, la qual cosa ens ha permès de trobar els expedients matrimonials en els arxius Diocesà i Capitular de Barcelona.

La Joana Llavina i Vives (1879-1962), filla de Baldomer Llavina i Carreras i d'Eduvigis Vives i Font, muller de Joan Julià i Guimet, i àvia de la meva dona, sempre ens havia explicat que era cosina dels germans Vives i Tutó, però no sabia el grau de parentiu. Sí que ens va afirmar que tant els seus pares, com els seus avis, s'havien casat a Santa Maria de Mataró.

En aquest arxiu, tal com ella ens va indicar, vam trobar documentat el matrimoni de Fèlix Vivas i Fraginals, natural de Sant Vicenç, i Francesca Font i Comas, natural de Mataró, casats el 31 de desembre de 1825,[1] i també el baptisme dels seus fills, Fèlix (1827), Domènec (1828), Teresa (1830), Joaquima (1833), Eugeni (1835), Josep (1837), Lluïsa (1840), Eduvigis (que no va ser batejada a Santa Maria, creiem que va néixer a Sant Vicenç de Llavaneres, l'any 1843, i que va morir l'any 1924 als 81 anys), i l'últim fill, en Lluís, nat el dia 9 d'agost de 1850 i batejat el dia 11 del mateix mes i any.

És aquesta partida de baptisme l'única d'entre tots els germans en què consten el nom dels avis Fèlix Vivas, fuster, natural d'Arenys de Munt i Margarida Freginals, natural de Sant Vicenç de Llavaneres, i els avis materns Josep Font, pilot, i Elena Comas, naturals de Mataró.[2]

En el mateix arxiu hem trobat també el matrimoni del germà d'en Fèlix, Damià Vivas i Fraginals, natural també de Sant Vicenç, quincallaire, que es va casar amb Maria Dolors Recoder i Lladó, el 18 de setembre de 1836.[3] D'aquest matrimoni hi ha documentades dues noies, Celestina (10-6-1839) i Gertrudis (17-12-1841). Enviudat, es torna a casar amb la germana de la seva dona, Rita Recoder i Lladó, el 6 de juny de 1858. Morí l'any 1884 d'apoplexia. Les dues filles moren solteres, Gertrudis el 1910, i Celestina el 1915.[4] Va fundar la ferreteria anomenada can Damià, que va ser molt popular durant molts anys, situada al carrer de Sant Cristòfor amb la plaça Xica.

A l'Arxiu Capitular de Barcelona, llibre d'esposalles, és inscrit el matrimoni de Fèlix Vivas, fill de Narcís i Magdalena, amb Marguerida Freginals, celebrat a Sant Vicenç de Llavaneres l'any 1770. Aquesta dada, afegida a la trobada en l'Arxiu Diocesà de Barcelona de l'expedient matrimonial de Josep Vivas Fraginals i Josefa Comas Vilaseca, avis dels germans Vives i Tutó, va ser la clau per investigar els avantpassats dels Vivas en l'Arxiu parroquial de Sant Martí d'Arenys de Munt, i la confirmació que els germans Vivas i Font i també els Vivas i Recoder eren cosins germans de Josep Vivas i Comas, pare dels germans Vives i Tutó.

AVANTPASSATS i FAMILIARS

El primer Vivas que trobem en l'Arxiu parroquial de Sant Martí d'Arenys de Munt és Joan Vivas, vidrier, casat amb Teresa Pau, aproximadament l'any 1702. No es pot precisar la data de l'enllaç a causa del mal estat del primer llibre de matrimonis de la parròquia. Però hem pogut documentar set fills del matrimoni, nascuts entre els anys 1703 i 1720. Joan Vivas va morir el 7 de novembre de 1758 als setanta-tres anys. Sabem que era fill de Joan Vivas i Eulàlia, dels quals no tenim cap notícia.

A partir d'aquí podem establir la línia genealògica.

Joan Vivas – Eulàlia
|
Joan Vivas, vidrier – Teresa Pau
|
Francesc Vivas i Pau, pagès
Esperança Carqué i Nhoé
|
Narcís Vivas i Nohé, fuster
Magdalena Canals i Roura
|
Fèlix Vivas i Canals, fuster
Marguerida Fraginals i Feliu

I plantejar les dades que tenim de cada generació.

Francesc Vivas i Pau, pagès
Esperança Carqué i Nhoé

Francesc va néixer el 30 de novembre de 1705; era el cinquè fill de la família. Es casà el 13 de desembre de 1727[5] i el matrimoni tingué set fills en el transcurs dels anys 1729 i 1750.

Narcís Vivas i Nohé, fuster
Magdalena Canals i Roura

Narcís, nascut el 15 de novembre de 1733, era el segon dels set germans. Es casà a Santa Maria d'Arenys de Mar,[6] i el matrimoni tingué cinc fills, tots batejats a Sant Martí d'Arenys de Munt, entre els anys 1759 i 1772.

En el «Llibre dels temps dels francesos» (1810-1814) d'aquesta parròquia, on hi ha inscrits conjuntament baptismes, desposoris i òbits, hi són documentats els òbits de Narcís (4 de febrer de 1810) i de la seva dona Magdalena (10 d'agost de 1812). Tots dos moren als vuitanta anys.

El fill gran Francesc Vivas i Canals es casà amb Mariàngela Maset a la parròquia d'Arenys de Munt. Un fill d'aquest matrimoni, Narcís, nascut el 2 d'octubre de 1796, es casà en primeres núpcies amb Cecília Pera i Roses a Santa Maria de Mataró. Morta Cecília el 5 de juny de 1830, Narcís es casà de nou a la mateixa parròquia, el 9 de novembre de 1840, amb Francesca Buñol i Iglesias. D'aquest segon matrimoni neix Jaume Vives i Buñol, fuster, que es casarà amb Maria Rosa Boter i Sabatés el 28 de juliol de 1866. Fill seu serà Joan Vives i Boter, nascut el 26 de novembre de 1876, que ingressà i professà en l'Escola Pia amb el nom de Joan Vives i Boter de Santa Teresa.

El pare Vives, l'any 1907 anirà a Cracòvia i a Cornigliano, per encàrrec del pare general dels Escolapis. Després serà rector *in capite* del col·legi de Santa Anna (1924-25), rector del col·legi del carrer de la Diputació (1925-28) i més tard consultor provincial. Inaugura els col·legis de Lovaina i Granollers. Acabada la guerra, és per segona vegada rector del col·legi de la Diputació (1939), és elegit provincial (1943) i reelegit l'any 1946. Obre els col·legis de Sitges, ciutat de Los Angeles (Califòrnia) i Wad-Ras de Barcelona. Entre 1949 i 1951 torna a ser rector del col·legi del carrer de la Diputació. Morí l'any 1952.

Sant Andreu de Llavaneres a l'inici del segle XX.
Fotografia del llibre *El Cardenal Vives y Tutó*, d'Antonio Maria de Barcelona, caputxí (Barcelona 1916).

Fèlix Vivas i Canals, fuster
Margarida Fraginals i Feliu

Fèlix Vivas va néixer el 21 de novembre de 1770 a Arenys de Munt. El matrimoni es celebrà el 6 de novembre de 1793.[7] Després de casats, anaren a viure a Sant Vicenç de Llavaneres. No sabem la data de naixement dels fills, ni quants en van tenir, però en l'Arxiu Diocesà hem trobat l'expedient matrimonial del seu fill Josep, que serà l'avi dels germans Vives i Tutó. Als llibres sagramentals de Santa Maria de Mataró, estan inscrits els matrimonis dels seus germans Fèlix i Damià.

Documentarem tot seguit les famílies de Fèlix i de Josep Vivas i Freginals. De Damià Vives, el fundador de la ferreteria de can Damià, ja n'hem parlat abans.

Fèlix Vivas i Fraginals, fuster, nasqué a Sant Vicenç de Llavaneres i es casà a Santa Maria de Mataró amb Francesca Font i Comas el 31 de desembre de 1825; varen tenir nou fills, com ja hem mencionat, quatre dels quals, Fèlix, Eugeni, Josep i Lluís emigren a Ponce, Puerto Rico, a principis dels anys seixanta.

Fèlix Vivas i Font es casa el 29 de juliol de 1857 a Roma, per accelerar els tràmits de l'impediment de consanguinitat, amb Josefa Font i Pica, que era cosina germana seva, i el 10 d'agost de 1857 es ratifica el matrimoni a Santa Maria de Mataró. Josefa Font era natural de Ponce, Puerto Rico, filla de Lluís Font i Comas i Josefa Pica, natural de Ponce.

El mateix impediment va tenir el seu germà Eugeni, que es casà a Ponce l'any 1866 amb Dolors Font i Pica, natural de Mataró.

La mare d'en Fèlix i l'Eugeni tenia un germà, Lluís Font i Comas, establert a la ciutat de Ponce l'any 1831. Hisendat, amb una casa comercial molt important, es va casar amb Josefa Pica, natural de Ponce, amb qui va tenir a Ponce tres fills, entre ells la Josefa. Per causes que ignorem, el matrimoni deixà Ponce i es traslladà a Mataró (del 1847 al 1860), on nasqueren sis fills més, que foren batejats a la parròquia de Santa Maria. Cap als anys seixanta la família va tornar a Ponce; essent acompanyats pels germans Vivas i Font.

Josep Vivas es casà a Ponce amb Estela Bou, l'any 1865, i Lluís Vivas amb Modesta P. Valdivieso, el 20 de maig de 1876.

A Mataró es casen les dues germanes Vivas i Font. Teresa amb Pere Saurí i Albanell, sabater, natural de Sant Vicenç de Llavaneres, el 27 de

maig de 1849. El matrimoni tindrà tres fills. Dos nois, Fèlix i Salvador, que emigren a la ciutat de Ponce, Puerto Rico, i una noia, de nom Eduvigis, que es casà a Mataró amb Baldomer Llavina, mitger, i va tenir quatre fills, Francesca, que es casà amb Eduard Matas, tintorer, a la parròquia de Sant Joan i Sant Josep el 29 de gener de 1864, Manel, casat amb Carme Cot i Castany el 30 de desembre de 1899 a la mateixa església, Joana, casada també a Sant Josep, amb Joan Julià i Guimet, dependent de comerç, el 12 de gener de 1905, i Carme, que morí soltera. En Manel i la Joana, donaren origen a les famílies Llavina i Cot i Julià i Llavina.

Aquesta generació comença a canviar la grafia Vivas del cognom, per Vives.

Josep Vivas i Fraginals, fuster
Josefa Comas i Vilaseca

Josep va néixer, viure, es casà i morí a Sant Vicenç de Llavaneres. Sabem que almenys va tenir tres fills, Joaquim, Josep i Marcel·lí. A causa de la destrucció de l'arxiu parroquial d'aquest poble no tenim més informació. En l'Arxiu Diocesà de Barcelona hem trobat, com ja hem manifestat, l'expedient matrimonial (1818).

Dels fills, sabem que Joaquim va néixer a Sant Vicenç de Llavaneres el 6 d'abril de 1829, que fou religiós i que va professar a l'Escola Pia el primer d'abril de 1850. Va adoptar el nom de Rafael. Destinat al col·legi de Santa Anna l'any 1856, va residir-hi fins a l'any 1865. Morí a Sabadell el 26 de novembre de 1881. Durant la seva estada a Mataró, l'any 1860, va fer ingressar els seus nebots Joaquim i Josep Vives i Tutó al col·legi dels escolapis, on feien de fàmuls, escolans i estudiants.

En Marcel·lí, que era fabricant, es casà a l'església de Santa Maria de Mataró amb Mercè Andreu i Novell el 6 d'abril de 1861. Va tenir quatre fills. Només tenim informació d'un d'ells, Bartomeu, nascut el 5 de gener de 1875, que es va casar amb Carme Martori i Nogueras, natural de Canyamars, el 15 de setembre de 1902.

Josep Vives i Comas

Neix a Sant Vicenç de Llavaneres. Res no sabem d'ell fins que l'any 1846 es trasllada a Sant Andreu de Llavaneres. Era fuster i va viure al carrer del Mig, núm. 9.

Els registres de matrimoni i de baptismes conservats a l'Arxiu parroquial de Sant Andreu de Llavaneres i els expedients matrimonials de l'Arxiu Diocesà de Barcelona, ens donen informació de Josep Vives i de la seva família a partir de l'any esmentat.

Per aquestes inscripcions, sabem que Josep va anar a viure a Sant Andreu de Llavaneres l'any 1846, i que es va casar dues vegades, la primera, el 4 de febrer de 1848 amb Antònia Garí i Matas, la qual va morir el 25 de novembre de 1849, i la segona, al cap de setze mesos aproximadament, el 19 de maig de 1851, amb Caterina Tutó i Garriga.

Del segon matrimoni van néixer tres fills a Llavaneres i un altre a Mataró.

Anotem tot seguit les dades del naixement dels tres primers fills: Joaquim, Josep, Ignasi, nascut el 14 d'abril de 1852; en foren padrins Fèlix Vives i Miquel Maratonas, ferrer.[8] Josep, Fèlix, Jaume, el futur cardenal Vives, nat el dia 15 de febrer de 1854; en foren padrins Joaquim Tutó i Eulàlia Vives i Tutó, tots de Sant Vicenç de Llavaneres.[9]

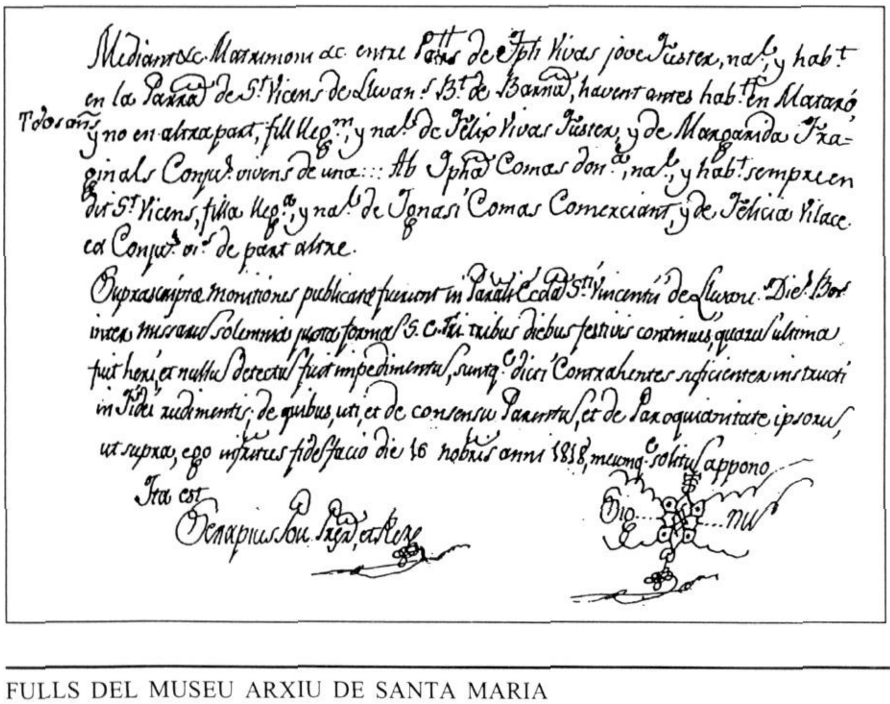
Mediante Matrimoni de entre Parts de Jph Vivas jove Fuster, nat. y hab.t en la Parrª de St. Vicens de Lluan.s Bt. de Barna, havent antes hab.t en Mataró Tordera y no en altra part, fill lleg.m y nat. de Fèlix Vivas Fuster, y de Margarida Fraginals Conjug. vivents de una ::: Ab Jpha. Comas don.ª, nat. y hab.t sempre en dit St. Vicens, filla lleg.a y nat. de Ignasi Comas Comerciant, y de Fèlicia Vilaseca Conjug. vivs. de part altre.
Supradictæ monitiones publicatæ fuerunt in Parochiali Eccl.a St. Vincentii de Lluron. Dioc. Barcin. inter missarum solemnia pro ut forma S. C. Tri. tribus diebus festivis continuis quarum ultima fuit heri, et nullum detectum fuit impedimentum, suntque dicti Contrahentes sufficienter instructi in fidei rudimentis, de quibus, ut et de consensu Parentum, et de Parochianitate ipsorum, ut supra, ego infrascriptus fidem facio die 16 Nobris anni 1818, meumque solitum appono.
Ita est.
[illegible]

Registre de matrimoni entre Josep Vivas i Fraginals i Josefa Comas i Vilaseca.
Arxiu Diocesà de Barcelona (16 de novembre de 1818).

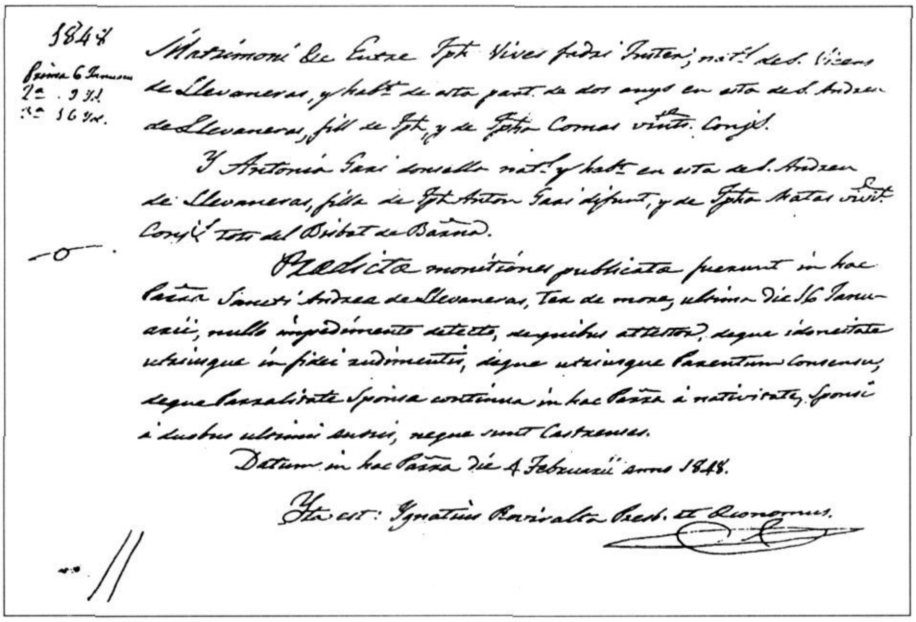

1848 Prima 6 Januarii 2a. 9 id. 3a. 16 id.

Matrimoni de Entre Jph. Vives fadrí fuster; natl. de S. Vicens de Llavaneras, y habt. de esta part. de dos anys en esta de S. Andreu de Llavaneras, fill de Jph. y de Jpha. Comas viuts. Conjs.

Y Antonia Gari donsella natl. y habt. en esta de S. Andreu de Llavaneras, filla de Jph. Anton Gari difunt, y de Jpha. Matas viuda Conjs. tots del Bisbat de Barna.

Praedicta monitiones publicata fuerunt in hac Parra. Sancti Andreae de Llevaneras, Ter de more, ultima die 16 Januarii, nullo impedimento detecto, de quibus attestor, deque idoneitate utriusque in fidei rudimentis, deque utriusque Parentum Consensu, deque Parrochialitate Sponsa continua in hac Parra. a nativitate, sponsi a duobus ultimis annis, neque sunt Castrenses.

Datum in hac Parra. die 4 Februarii anno 1848.

Ita est: Ygnatius Ravirala Presb. et Oeconomus.

Registre de matrimoni entre Josep Vives, fadrí fuster, i Antònia Garí, donzella (4 febrer 1848).
Arxiu Diocesà de Barcelona.

I Maria Concepció, Felícia, Teresa, nada el 26 de novembre de 1856; els seus padrins foren Fèlix Vives, fuster, i la seva dona Eulàlia Tutó, tots de Sant Vicenç de Llavaneres.[10]

Josep, malalt de tuberculosi, treballa amb moltes dificultats, i els seus familiars li recomanen que es traslladi a Mataró.

El cens d'habitants de Mataró de l'any 1860 indica que a la casa núm. 28 del Camí Ral, propietat de Jaume Preses, vivien:

«José Vibas Comas casado de St. Andrés de Llavaneres carpintero	Padre	34 años	
Catalina Vibas Tutó esposa	Madre	28 años	
Joaquín	»	hijo	6 años
José	»	»	5 »
Concepción	»	hija	2 »

A Mataró naixerà una filla, Mercè, Dolors, Antònia, batejada a Santa Maria el dia 21 de desembre de l'any 1863, nascuda dos dies abans. Foren padrins Marcel·lí Vives, natural de Sant Vicenç de Llavaneres, i la seva dona Mercè Andreu, natural de Mataró.[11]

Però Josep Vives, pare, morirà el 2 de febrer de 1865, de tisi, segons consta en el registre de l'hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró.[12] La mare, afectada de la mateixa malaltia i impossibilitada per al treball, es va veure obligada a repartir els quatre fills entre els familiars més propers.

Josep Vives, fill, el futur cardenal, amb onze anys va ser internat al col·legi de Santa Anna dels pares escolapis, a instància del seu oncle el pare Rafael Vives.

I intentarà d'ingressar a l'Escola Pia. L'any 1868 ho demana per escrit al pare Calassanç Casanovas, aleshores pare general dels escolapis. Però no és admès per tenir un petit defecte físic; li faltava un dit d'una mà. L'explicació de la seva germana, la mare Teresa Vives, inclosa en les memòries d'una altra religiosa que en tenia cura, malalta, suposem, de tuberculosi, ho aclareix.

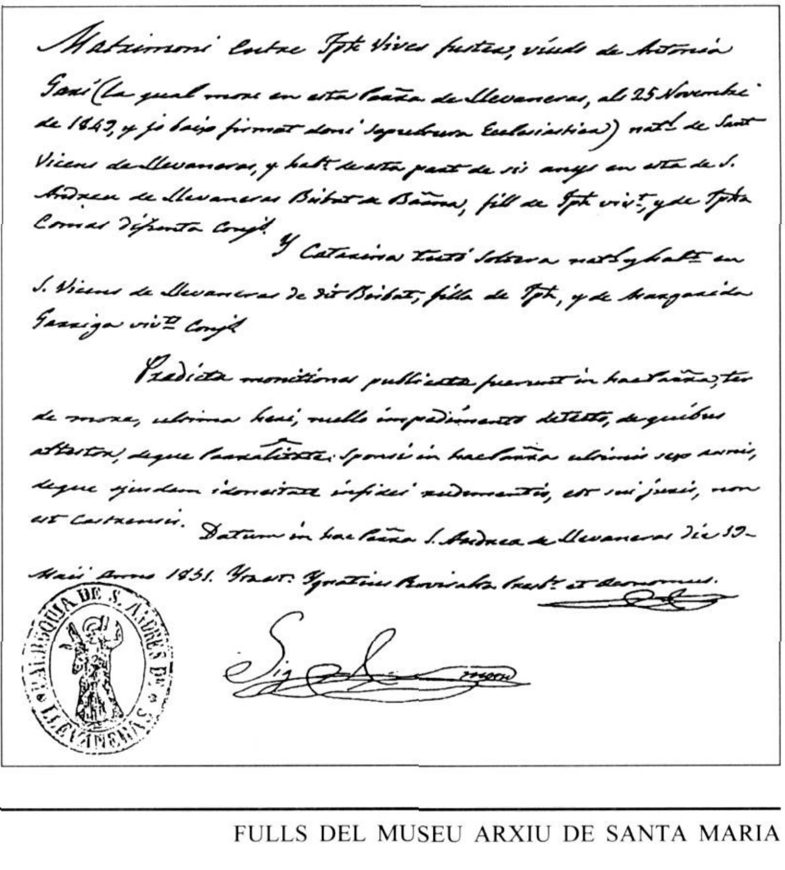

Matrimoni entre Jph. Vives fuster, viudo de Antonia Gari (la qual morí en esta Parra. de Llevaneras, als 25 Novembre de 1849, y jo baix firmat doní sepultura Eclesiastica) natl. de Sant Vicens de Llevaneras, y habt. de esta part. de sis anys en esta de S. Andreu de Llevaneras Bisbat de Barna., fill de Jph. viut. y de Jpha. Comas difunta Conjs.

Y Catarina Tutó soltera natl. y habt. en S. Vicens de Llevaneras de dit Bisbat, filla de Jph. y de Margarida Garriga viuts. Conjs.

Praedicta monitiones publicatae fuerunt in hac Parra. ter de more, ultima heri, nullo impedimento detecto, de quibus attestor, deque Parrochialitate sponsi in hac Parra. ultimis sex annis, deque ejusdem idoneitate in fidei rudimentis, est sui juris, non est Castrensis. Datum in hac Parra. S. Andreae de Llevaneras die 19 Maii Anno 1851. Ita est: Ygnatius Ravirala Presb. et Oeconomus.

Registre de matrimoni entre Josep Vives, fuster i Caterina Tutó (19 maig 1851).
Arxiu Diocesà de Barcelona.

Retrat del cardenal Vives i Tutó.
Fotografia del llibre *El Cardenal Vives y Tutó*, d'Antonio Maria de Barcelona, caputxí (Barcelona 1916).

«Era, dice, el tema principal de nuestros infantiles juegos, la ejecución de actos piadosos, especialmente imitar en cuanto nos era posible, la celebración del divino Sacrificio del Altar. Cargo que de ordinario desempeñaba el niño Joaquín, alegando su prerogativa de ser el mayor de los dos hermanitos; y además, decía, que faltando á su hermano menor un dedo de la mano, no podría ejercer el sagrado Ministerio, y que así debía conformarse con el empleo de monaguillo.»[13]

Després, el 6 de juny de 1868, Josep Vives i Tutó, acompanyat del pare Segimon de Mataró, va partir cap a Guatemala. I l'any següent ingressà al noviciat caputxí de Guatemala, on va professar el 1870, adoptant el nom de Josep de Calassanç. Serà ordenat sacerdot l'any 1877, a Tolosa de Llenguadoc. L'any 1899 el papa Lleó XIII l'anomena cardenal. Va morir a Monte Porzio Catone, Itàlia, el 7 de setembre de 1913, durant el pontificat del papa Pius X.

El 5 d'octubre de 1868, dos anys després de la mort del pare, la mare i les dues germanes, gràcies a les gestions de l'oncle el pare Rafael Vives, van entrar a la casa de la Beneficència municipal de Mataró, que dirigien les religioses concepcionistes. Caterina Vives va morir el 4 de juny de 1869 a l'hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena, a l'edat de 40 anys.

El pare Josep de Calassanç de Llavaneres el 1890.
Fotografia del llibre *El Cardenal Vives y Tutó*, d'Antonio Maria de Barcelona, caputxí (Barcelona 1916).

Joaquim Vives, després d'haver ingressat la seva germana Teresa a la casa de les religioses concepcionistes i havent-se incorporat la germana petita, Mercè, a les nenes orfes de la casa de la Beneficència municipal, va escriure el seu germà Josep anunciant-li la pròxima arribada a Guatemala. I va ingressar també a l'orde dels caputxins, essent

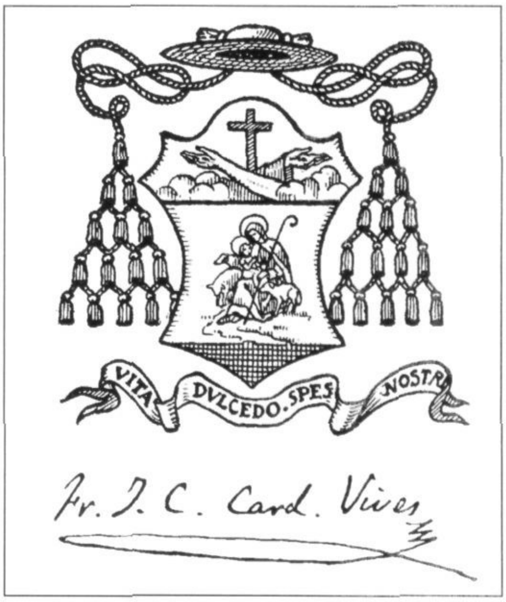

Emblema i signatura del cardenal Vives i Tutó.
Extret del llibre *El Cardenal Vives y Tutó*, d'Antonio Maria de Barcelona, caputxí (Barcelona 1916).

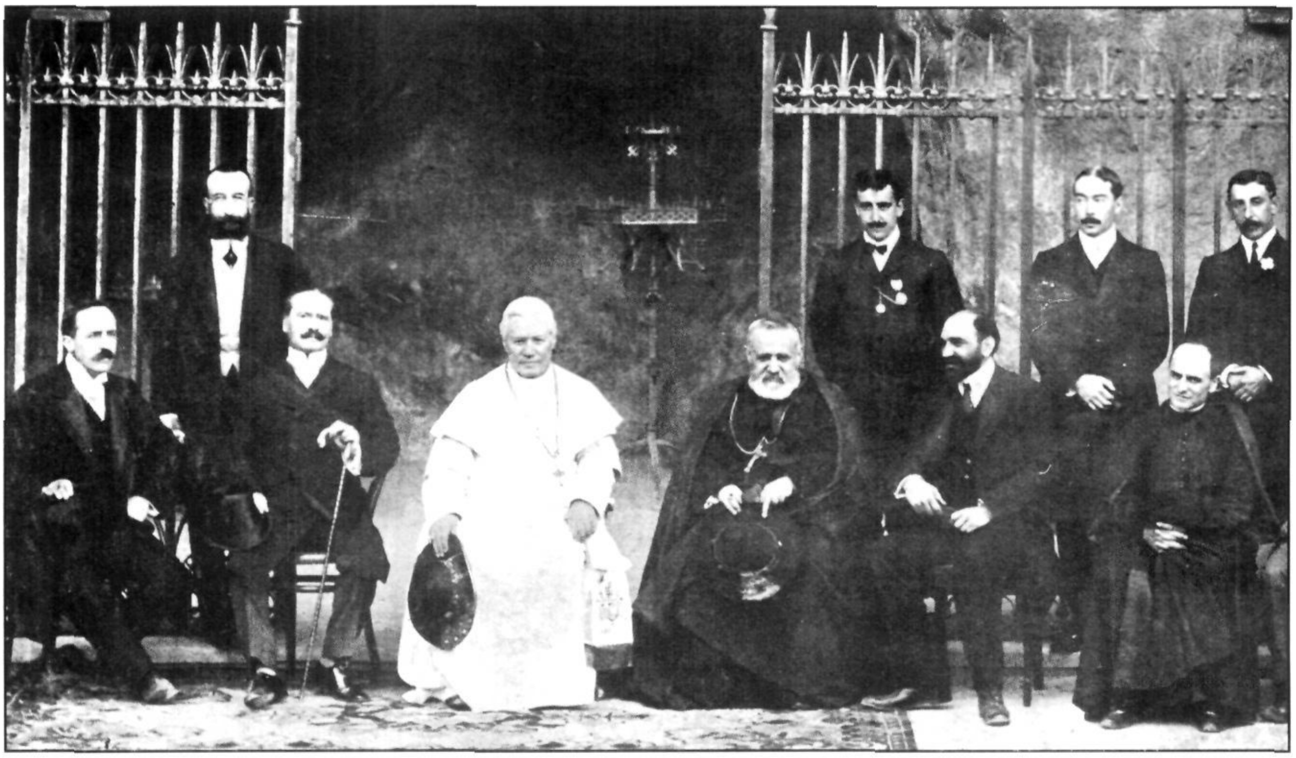

El papa Pius X i el cardenal Vives i Tutó amb un grup dels pelegrinatges espanyols a Terra Santa i a Roma.
Fotografia del llibre *El Cardenal Vives y Tutó*, d'Antonio Maria de Barcelona, caputxí (Barcelona 1916).

conegut amb el nom religiós de Joaquim Maria de Llavaneres. Va ser ordenat sacerdot i, al poc temps, fou nomenat comissari general apostòlic d'Espanya de l'orde dels caputxins. Va inaugurar, entre d'altres, els nous convents de Lleó, Bilbao i Olot, instal·là les residències de Madrid, San Sebastián, Barcelona, Sevilla i València, i va fundar missions a Xile, Veneçuela, Colòmbia... Resumint, va ser el gran restaurador de l'orde dels caputxins a Espanya, després, i superada, la desamortització.

En la documentació rebuda de Roma, hi ha una carta del pare Joaquim M. de Llavaneres dirigida a la religiosa Matilde Crous, superiora de les religioses de Maria Immaculada de Lecaroz, amb data de 6 de novembre de 1908, en la qual, entre d'altres coses, li demana «Ahora quisiera que Vd. se pusiera en comunicación con sus contemporáneas y recogiese datos, anécdotas, palabras, hechos y ejemplos de nuestra inolvidable y dichosa hermana Sor María Teresa, desde que yo la ingresé en el Colegio de San José, hasta que enfermó y murió en mis brazos, rodeada de todas las Superioras Generales y locales. No olviden ningún detalle, y recoja Vd. con sus Hermanas tantas preciosidades; entre todas hagan memoria

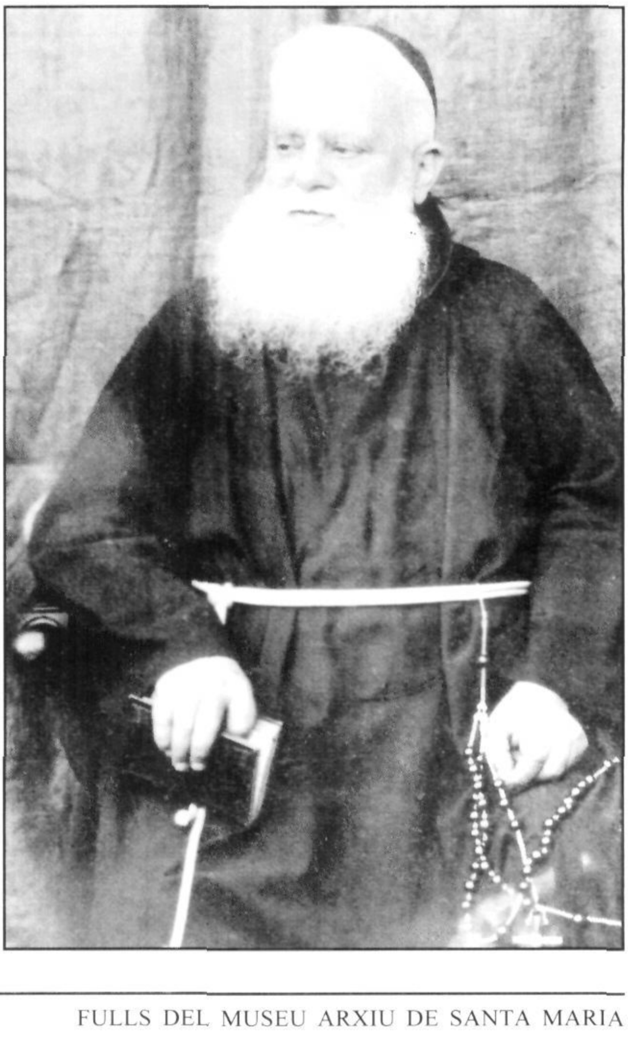

El pare Joaquim M. de Llavaneres, l'any 1915.
Fotografia del *Calendari 2004*. Secció de Cultura. El Casal. Sant Andreu de Llavaneres.

Monument al cardenal Vives i Tutó (1950). Sant Andreu de Llavaneres.

Fotografia del *Calendari 2004*. Secció de Cultura. El Casal. Sant Andreu de Llavaneres.

para ver si podemos escribir una biografía bien hermosa y devota, que enardezca á todos, y no quede oculto tanto y bueno como Vdes. y yo vimos en la finada antes de la enfermedad, en la enfermedad y después de ella. A ver si formamos un ramillete de flores celestiales y una corona de hermosas perlas, etc. etc.» Li demana també que faci buscar les dates de la seva confirmació i primera comunió.

En aquesta llarga missiva hi ha un paràgraf prou interessant. El transcrivim.

«Mi hermano ha tomado ya posesión del importantísimo cargo de Prefecto de la S. Congregación de Regulares. De suerte que puede decirse que es el Papa de todos los Religiosos y Religiosas del mundo entero. Y como nuestra hermana María Teresa (q.e.p.d.) es hija de vuestra congregación y por tanto las Concepcionistas como las adoratrices está ligada de algún modo a nuestra familia, verdaderamente estáis de enhorabuena, y no dudo que todas darán gracias a Dios por tan singular favor y elevareis fervientes súplicas al Cielo para el Cardenal y para mí.»

Concepció Vives va prendre l'hàbit de religiosa concepcionista, canviant el seu nom de Concepció pel de Maria Teresa i ingressà en l'institut de la Immaculada Concepció el 6 d'agost de 1878. Morí en el Sant Hospital de Vilassar el 9 de maig de 1892, a l'edat de trenta-cinc anys, acompanyada del seu germà el pare Joaquim M. de Llavaneres.

Mercè Vives, als divuit anys ingressà a l'orde de les Adoratrius, va rebre l'hàbit a Saragossa, el 21 de maig de 1881, i va fer els vots perpetus el 15 de desembre de 1889. El seu germà Joaquim li donà l'hàbit i li rebé els vots simples i el seu germà Josep de Calassanç predicà en l'acte de professió dels seus últims vots. Va prendre el nom de germana Llum de la Concepció. Traslladada al col·legi del carrer de Casanova, de Barcelona, s'hi quedà fins a la seva mort.

Àngel Fàbregas

NOTES

1.- Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró (MASMM). Llibres sagramentals. Llibre de matrimonis núm. 11, foli 24.

2.- MASMM. Llibres sagramentals.

3.- MASMM. Llibres sagramentals. Llibre de matrimonis núm. 11, foli 187v.

4.- Totes les dades són extretes dels llibres sagramentals de la parròquia de Santa Maria de Mataró.

5.- Arxiu parroquial de Sant Martí d'Arenys de Munt. Llibre de matrimonis núm. 4, foli 17.

6.- Arxiu parroquial de Santa Maria d'Arenys de Mar. Llibre de matrimonis núm. 4, foli 74.

7.- Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Llibre d'esposalles núm. 160, foli 220.

8.- Arxiu parroquial de Sant Andreu de Llavaneres (APSALL). Llibre de baptismes núm. 9, foli 73.

9.- APSALL. Llibre de baptismes núm. 9, foli 103.

10.- APSALL. Llibre de baptismes núm. 9, foli 164.

11.- MASMM. Llibres sagramentals. Llibre de baptismes núm. 37, foli 267.

12.- Arxiu Municipal de Mataró. Llibre d'òbits de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena, núm. 49.

13.- Informació i documentació rebuda a la Casa general de les religioses Missioneres de la Immaculada Concepció, a Roma.

El treball que segueix, documentat i redactat per Jaume Soler i Fonrodona, arquitecte, complementa l'article «Jaume Fonrodona i Vila. La integració d'un *americano* a la vida del país», de Rafael Soler i Fonrodona, publicat als nostres *Fulls*.

Incideix i localitza l'actuació de Jaume Fontrodona i Vila com a empresari sucrer i en la creació d'un gran establiment a Badalona, estudia les raons del seu fracàs i analitza la seva activitat a través de les associacions patronals.

EL MATARONÍ JAUME FONTRODONA I VILA, EMPRESARI SUCRER

Jaume Fontrodona i Vila,[1] nascut a Mataró l'any 1814, de molt jove, amb el seu germà Josep, marxà a Cuba[2] per integrar-se en l'organització de la raó social Castelló i Fontrodona d'Arenys de Mar. S'instal·là a Matanzas,[3] on la indústria del sucre havia comportat una gran prosperitat i fet la regió peonera en la introducció del maquinisme. A Matanzas es casà amb Concepció Domènech, nascuda en aquesta població, però de família originària de Lloret. El matrimoni va tenir cinc fills a Cuba. El seu germà Josep, segons una nota necrològica, va ser alcalde de Matanzas.

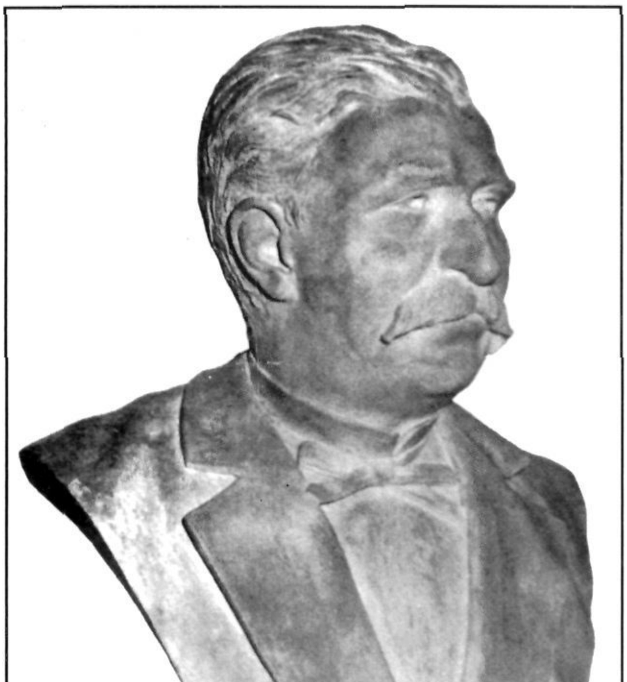

Bust de Jaume Fontrodona i Vila. Terracota de Campany.

Conservat per Jaume Boter de Palau, un dels seus descendents.

L'any 1862 va obtenir el grau de comandant dels voluntaris de Cuba i el Govern li va concedir l'orde d'Isabel la Catòlica.

L'any següent, el 1863, retorna a Mataró, on per mediació del seu germà Fèlix, aleshores regidor municipal, ja havia comprat un solar per edificar la seva casa. A Mataró té quatre fills més. En aquell moment la indústria tèxtil estava en plena crisi a causa de la «fam del cotó», produïda per la guerra de Secessió Americana, i les inversions anaven al sector agroalimentari.

Dos anys després, el 1865, amb Roget i Castelló, també *americanos* d'Arenys de Mar, forma la societat Roget-Fontrodona i Castelló,[4] societat que inaugura a Badalona una refineria de sucre, considerada la més gran del moment a

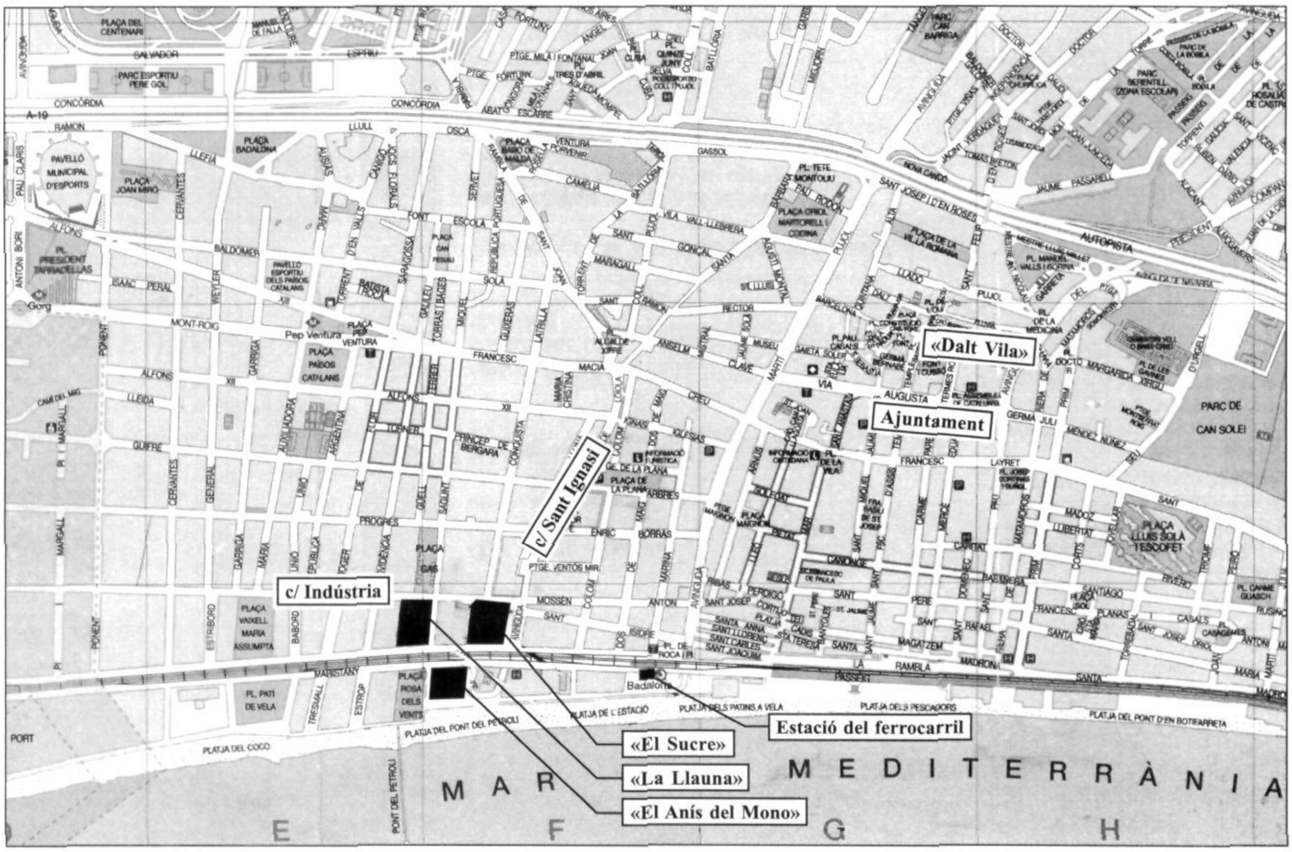

Situació de la fàbrica del Sucre de Badalona.

Espanya. Tenia les oficines a Barcelona, al carrer Dormició de Sant Francesc, prop de la plaça de Medinaceli, que en aquella època era el rovell de l'ou del món dels negocis barceloní. El solar de la fàbrica estava situat a Badalona, tocant la línia del tren que des del 1848 unia Barcelona amb Mataró –que per aquelles dates arribava a Girona–, a uns cinc-cents metres de l'estació. Era limitat pels actuals carrers de la Indústria i de Sant Ignasi, i era un quadrat d'uns 85,00 m de costat. Segons la Contribució Urbana i Territorial de 1879, amidava 8.000,80 m^2, dels quals 2.160,04 eren construïts. Per aquella època, a l'entorn no hi havia pràcticament res. La nau principal tenia trenta per cinquanta metres i cinc plantes d'alçada. També disposava de nombrosos edificis complementaris, oficines, magatzems, laboratoris, corts, etc. Produïa sucre refinat a partir d'un xarop de canya que es deia *cogucho* o *azúcares mascabados*,[5] importat de les Antilles. Es comercialitzava en caixes d'1,50 x 0,30 x 0,20 m, d'uns 200 kg, o en bocois d'uns 600 kg. La factoria produïa uns 40.000 kg de sucre i el seu consum de carbó de Cardiff era d'una quantitat similar.

La tècnica utilitzada era semblant a la dels *trapiches* dels *ingenios* cubans i d'altres refineries de tot el món, seguint una vella tradició medieval heretada del món musulmà, és a dir, trinxar la canya i, per successives coccions i posteriors decantacions o *purgados*, obtenir sucres progressivament més depurats. Cal posar en dubte la creença que pel fet de ser francès l'encarregat general, i que el cognom de l'arenyenc Roget semblava francès, la tecnologia emprada era d'aquest país. Detalls com l'ús de l'albúmina –de sang de bou, que a Cuba, en ser utilitzats aquests animals per a la mòlta i el transport, era un material molt assequible– fan creure el contrari. Per aquelles dates, a la refineria s'estava experimentant l'aprofitament del carbó resultant de la fabricació de gas per a l'enllumenat, del sistema Gas Arbós que funcionava a Mataró[6] i possiblement també a Badalona.

El dia 11 de febrer de 1868 el *Diario de Barcelona* publicà un extens i elogiós reportatge sobre la fàbrica. L'article, signat per M. de F. y A, té un to clarament proteccionista, però va dedicat a Fèlix de Bona,[7] destacat lliurecanvista, i lamenta «la desproporció de l'impost de duanes que satisfan els sucres d'Ultramar, sense distinció ni relació de classes entre sí, i la manca de recompenses per afavorir l'exportació després de refinats», i fa constar «la peremptòria necessitat d'harmonitzar els aranzels de duanes en la importació i exportació de sucres.»

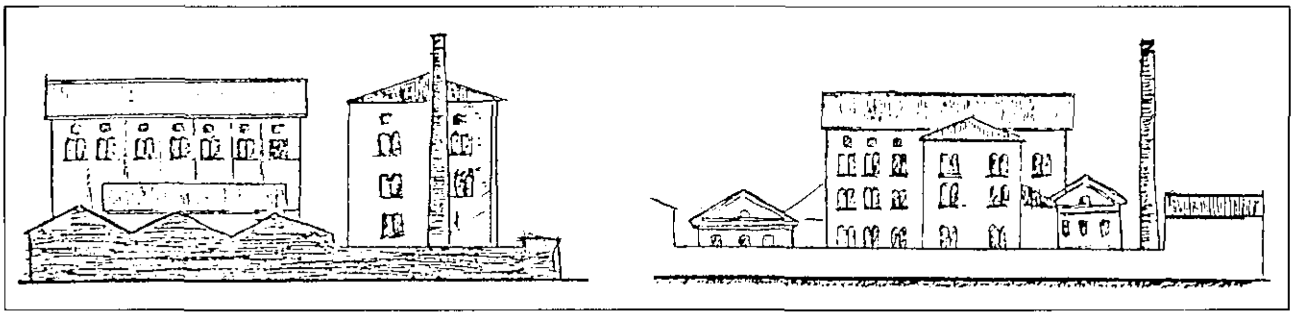

El Sucre de Badalona. Visió des de la via del tren i des del carrer de Sant Ignasi. Dibuix de Jaume Soler i Fonrodona.

Tot seguit, a la *Gaceta Industrial* es publicà, sense signatura, una rèplica de l'anterior article; en to irònic i sarcàstic s'hi diu «que per la persona a qui va dirigida, i per altres indicacions que s'hi fan, sembla escrita per un economista pertanyent al grup madrileny de lliurecanvistes, i que per primera vegada ha visitat les fàbriques de Catalunya.»

També critica algun aspecte tècnic molt concret, i afirma que una fàbrica de refinar sucre de remolatxa a Praga ho té resolt molt millor.

El setembre, a Espanya, hi ha el cop d'estat d'en Prim, «la Gloriosa» que provoca el derrocament d'Isabel II, i la pujada al poder de Laureà Figuerola i els lliurecanvistes. I a Cuba comença la insurrecció independentista.

El 1869, com a reacció al lliurecanvisme, els industrials catalans, amb Joan Güell i Ferrer en qualitat de president, i Pere Bosch i Labrús, de secretari, que l'any següent passarà a ser president, funden la patronal Foment de la Producció Nacional, de la qual Jaume Fontrodona i Vila serà el primer vicepresident. Es pensa en Madrid com a seu per aglutinar les patronals de tot Espanya. Les freqüents absències de Bosch i Labrús a Madrid, fan que moltes sessions siguin presidides per Jaume Fontrodona i Vila.

Aquest any 1869 mor Salvador Castelló i Sala, un dels socis de la societat.

El 1870 la refineria consta a nom de Fontrodona y Castelló.

A Espanya és proclamat rei Amadeu I de Savoia.

El consum de sucres de remolatxa, procedents de França o d'Alemanya, representa ja un deu per cent dels sucres importats, en contínua progressió. Els sucres procedents de l'Índia o de Filipines, afavorits amb l'obertura del canal de Suez, representen un cinc per cent.

Segons explica Narcís Macià i Domènech, fill de Romà Macià i nebot de Jaume Fontrodona i Vila, retornat també de Matanzas, que aleshores treballava a la refineria, l'any 1871 el rei Amadeu I, en un recorregut amb el tren de la costa per tal de conèixer diversos establiments industrials, va visitar la refineria, i amb aquest motiu concedí a Jaume Fontrodona i Vila l'orde de Carles III. La refineria participa a l'Exposició de Barcelona. I Jaume Fontrodona, l'any 1872, essent vice-president de la junta del Foment de la Producció Nacional, té diversos encàrrecs, entre els quals el de ser de la comissió per a l'Exposició Universal de Viena.

El febrer de 1873 es proclama la República. La refineria, que era l'única de les quatre existents a Espanya abans de la reforma dels aranzels de 1869, plega la producció, en espera de millores en el tracte aranzelari. Les opinions de Jaume Fontrodona i Vila donen la culpa del fracàs de la refineria als aranzels, que permeten la competència dels sucres francesos i que no tenen en compte que les mercaderies que vénen de les «provincias hermanas d'ultramar» haurien de tenir un tracte equiparable a la de les altres províncies peninsulars. I a més, considerant que els sucres importats del Carib tenen una graduació més baixa, i que cal refinar-los amb les conseqüents reduccions.[8]

El desembre de 1875 es produeix la restauració borbònica i pugen al poder els «proteccionistes». Però amb la seva arribada al poder, el problema no només no es resol, sinó que s'agreuja, ja que a la costa andalusa s'ha desenvolupat amb força una nova indústria del sucre. El sistema tradicional, de successives coccions, requeria una gran quantitat de llenya com a combustible. La nova tecnologia, basada en motors de vapor per impulsar màquines desfibradores, l'ús de turbines centrifugadores, tècniques del buit, control de les temperatures, etc..., permetia de superar l'inconvenient que presentava la llenya com a combustible i obtenia un gran creixement de la producció. I els industrials andalusos exigeixen més protecció per al sucre de

canya de la costa granadina, sense diferència de graduacions, ja que la canya andalusa té menys graduació que la cubana, i la producció espanyola, unes 40.000 tm, no representa cap perill per a la cubana, d'unes 800.000 tm.[9]

L'any 1876 Jaume Fontrodona es presenta candidat a Corts pel partit liberal-conservador. Tot i tenir més vots a la ciutat de Mataró, va perdre en favor del senyor Joaquim Valentí.

Per aquelles dades es va parlar d'implantar una línia de vapors a Manila, pel canal de Suez, amb sortida des de Cadis. L'Ajuntament en ple i per unanimitat, va acordar de sol·licitar al govern i a les Corts que la sortida es fes des de Barcelona. Una gran reunió a la Llotja aplegà les agrupacions més importants de la ciutat. Quan semblava que hi havia unanimitat total, uns senadors catalans, amb la col·laboració dels andalusos, van posar obstacles a la sol·licitud. Molts hi varen veure la mà de Bosch i Labrús, tot i un llarg desmentiment al *Diario de Barcelona*. El fet és que a la sessió del Fomento de la Producción Nacional, presidida per Jaume Fontrodona i Vila, en absència de Bosch i Labrús, va liderar, amb uns trenta socis, que poc després eren cent vuitanta, una secessió, per crear una nova patronal, «Fomento de la Producción Española», calcada de la que se segregava, però de matís més espanyolista. El president va ser el senyor José de Letamendi, conegut metge, dibuixant, poeta i, sobretot, filòsof.

La nova patronal, que arribà a tenir tres-cents vuitanta socis, es va estrenar nomenant socis d'honor Joan Güell i Ferrer i Pere Bosch i Labrús, que, de fet, per la seva forta personalitat, va ser l'ideòleg de la nova patronal; però Jaume Fontrodona i Vila durant els tres primers anys va ser el real motor.[10] La inauguració solemne va ser presidida pel general Arsenio Martínez Campos, heroi de la lluita a Cuba i contra el carlisme. Als discursos queda clar que, si bé l'excusa era la línia de Filipines, una de les raons principals era obtenir el tracte de port de cabotatge, és a dir, equiparat als de la metròpoli, per als ports de les Antilles. Per aquelles dades, a les Corts constituents, les relacions amb Cuba tenien dos aspectes importants: l'esclavitud i el tracte aranzelari. La nova patronal no va arrossegar els pesos pesats dels empresaris catalans, de fet el Fomento de la Producción Nacional continuà essent el referent més important en el món dels negocis.

Bosch i Labrús, en el seu discurs sobre el pressupost de l'any econòmic 1877-78, com ja havia fet l'any anterior, esmenta la refineria de Badalona i els seus problemes a causa dels aranzels, i també una part de la resposta del ministre a Jaume Fontrodona i Vila, que bàsicament diu que no és possible de protegir una indústria que ja no existeix, i que fer un aranzel gradual segons el percentatge del sucre seria inviable. S'al·lega que la reducció dels aranzels per als sucres antillans quedaria compensada per la millora en els nòlits de navegació, i superaria les tendències separatistes de les províncies d'Ultramar. La producció espanyola només abastava un terç del consum i la resta venia de tercers països, i en gran part del contraban. Per tant, no es crearia cap mal important a les sucreres de canya espanyola. Simultàniament, industrials i diputats de Puerto Rico (24 d'octubre de 1877) van demanar tracte de favor per als sucres «mascabados», en contrapartida a les farines de Castella.

L'any 1878, la indústria del sucre de remolatxa, que a França, Alemanya i altres països havia arribat a una gran producció gràcies a les contínues millores, la selecció de les espècies i l'aplicació de millores tecnològiques, s'introdueix també a Espanya. Es construeix la primera gran refineria de remolatxa a Alcolea, Còrdova, i després una segona a Valladolid. A Menàrguens, prop de Balaguer, es crea la Sucrera del Segre, que compra terrenys regats pel canal d'Urgell. A Cuba es signa la pau de Zanjón, i a la indústria del sucre es consoliden molts canvis, sobretot per l'encariment de la mà d'obra esclava i del combustible, per esgotament dels boscos. Es deixen de produir els sucres «mascabados».[11]

El 23 de desembre de 1878 la Junta del Fomento de la Producción Española acorda nomenar Jaume Fontrodona i Vila president de la comissió encarregada de la construcció d'un monument a Güell i Ferrer, al carrer de les Corts Catalanes de Barcelona. L'arquitecte Joan Martorell el projectarà, i les escultures seran de Rossend Novas. Jaume Fontrodona viatja a Cuba.

El 14 de gener de 1879 el *Diario de Barcelona* publica una còpia de la carta que Jaume Fontrodona i Vila havia tramès a les Corts. En aquell moment la companyia sucrera de Badalona figura en fase de liquidació. El mes d'abril hi ha eleccions a Corts, i entre els suports a Duran i Bas, per Barcelona, hi figura Jaume Fontrodona i Vila, entre d'altres seguidors i admiradors de Güell i Ferrer, destacat proteccionista. Al Fomento de la Producción Española s'elegeix per president Pere Bosch i Labrús, que, una vegada acabada la seva legislatura a Madrid, retornarà a la seva activitat a Barcelona, i serà qui, en endavant, marcarà el

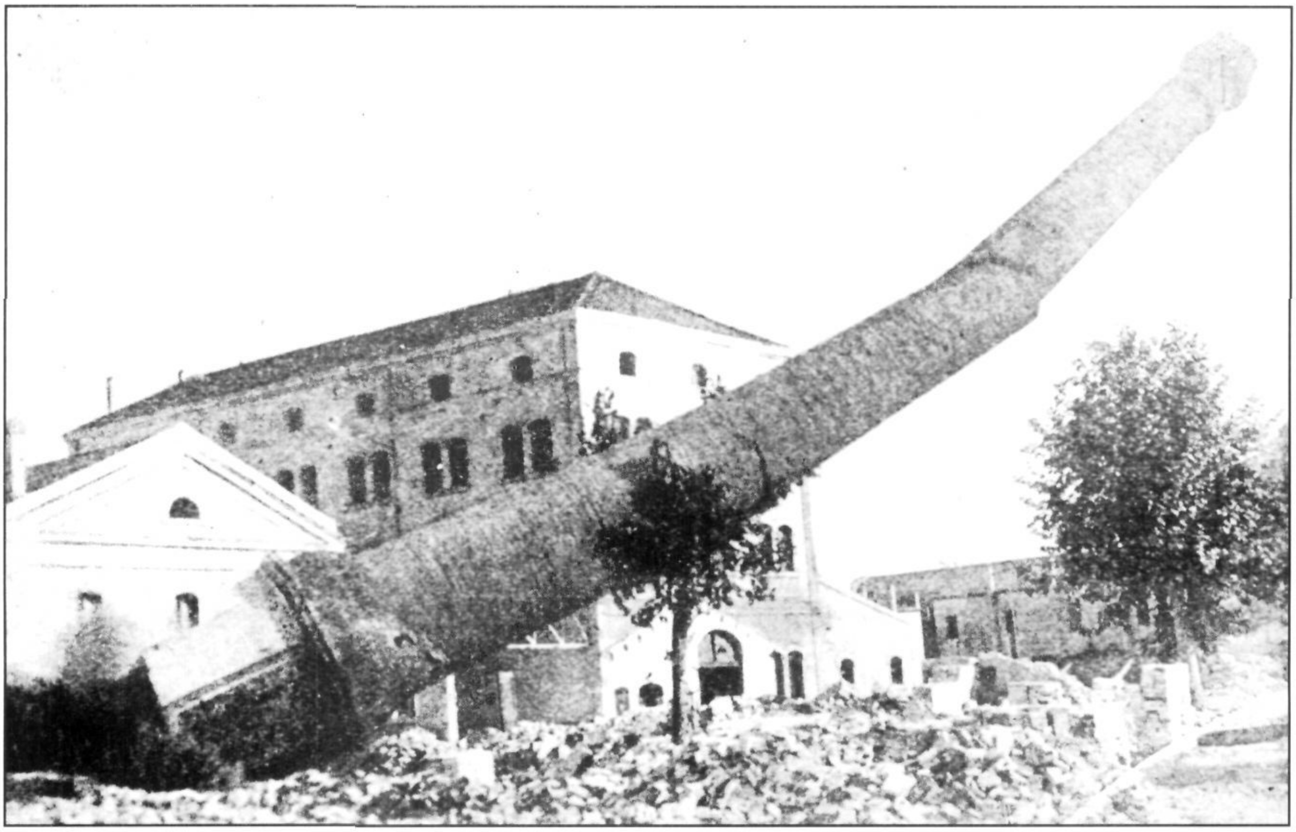

Enderrocament de la xemeneia del Sucre de Badalona.
Fotografia del llibre *Història Gràfica de Badalona 1880-1939*, de Núria Casals i Cortés i Jordi Padró i Werner, volum 1 (Badalona, juny 1987).

ritme de la patronal. Es pren l'acord de fusionar-se amb les altres patronals proteccionistes. Però aquest acord no s'arribarà a consumar fins deu anys més tard. Aleshores Jaume Fontrodona i Vila deixa d'assistir assíduament a les reunions del Fomento de la Producción Española i es dedica a negocis i a política local al seu Mataró natal. A Mataró, amb el nom Fontrodona i Cia, compra la fàbrica de filats i teixits Planell Bonet i Cia, coneguda com can Bonet, nom del principal promotor Antoni Bonet, que estava tancada, i la torna a obrir. La fàbrica tenia dos motors de 40 cavalls.

El 25 d'abril de 1881 Jaume Fontrodona i Vila, en el vaixell *Ciudad de Cádiz*, surt en direcció a l'Havana en qualitat de president de la Comissió del monument a Güell i Ferrer.

L'any 1883 les refineries de remolatxa de Còrdova i de Valladolid entren en ple rendiment i les de canya de sucre incrementen fortament la producció. A Catalunya, la Sucrera del Segre ha començat a produir. L'1 de juliol el grup valencià Trenor i Cia, amb empreses d'importació de guano del Perú, aliat amb Claudi López, segon marquès de Comillas, i amb la família Serra i Pons, torna a obrir la sucrera de Badalona amb maquinària nova i amb un nou sistema patentat el 1886. El nou nom de l'empresa serà Refineria Colonial de Badalona.

El mateix any 1883 es crea la Compañía Peninsular Azucarera, pensant en la canya de sucre de producció nacional. El tècnic, accionista i promotor de l'empresa era el mataroní Silví Thos i Codina,[12] enginyer de mines i lligat a la família Fontrodona. Si bé la refineria començà a produir el 1885, amb canya d'Almeria i maquinària adquirida a Lille, mai no assolí una economia sanejada.

Passada l'època dita de la «febre d'or», comença un període de depressió econòmica. Una vaga obrera iniciada a la filatura Fontrodona i Cia de Mataró, degenera en un atur patronal a tot Mataró. Frederic Fontrodona, director de la fàbrica, nebot de Jaume Fontrodona i Vila, és objecte d'un atemptat, en el qual és ferit de bala en una cama. El mateix any 1883 mor Josep Fontrodona, germà de Jaume, retornat feia poc de Cuba. Serà el primer difunt enterrat al cementiri de Montjuïc, com a favor especial de l'alcalde Rius i Taulet.

L'any següent, el 1884, es dissoldrà la societat que havia comprat la filatura.

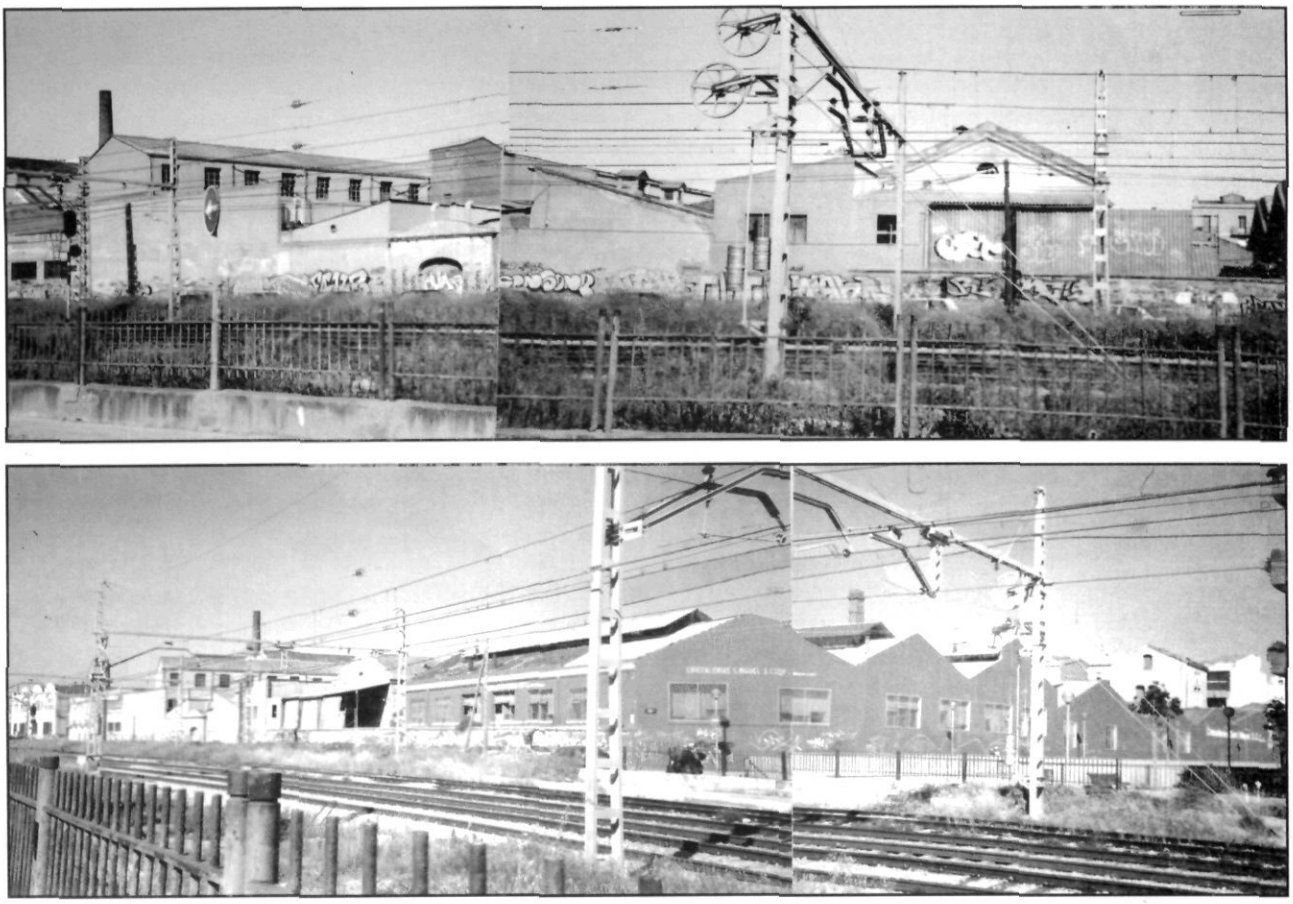

Vista actual del Sucre de Badalona. Fotografies de Jaume Soler i Fonrodona.

El 1886 Jaume Fontrodona i Vila funda a Madrid un negoci d'importació de colonials, que és a càrrec del seu fill Tomàs. La mort prematura d'aquest, en un viatge a Cuba, i una mica més tard de la seva vídua, el porten a liquidar el negoci.

L'any 1890 mor Jaume Fontrodona i Vila. En el moment de la seva mort, dos fills són absents. Un és a Cuba i l'altre a Cayo Hueso.[13]

Després, el 1892, la Sucrera de Vic comença a produir sucre de remolatxa. El 1898, amb la independència de Cuba, una forta pujada dels aranzels pel sucre importat de les Antilles, estimula la creació de refineries amb primera matèria nacional, tant de canya (trenta-quatre empreses), com de remolatxa (trenta-set empreses). El 1899 la Refineria de Menàrguens, la Sucrera del Segre, entra en plena producció, amb un carrilet de Balaguer a Mollerussa –el trenquet– i un pont sobre el Segre.

El 1903 la Refineria de Badalona, el Sucre de Vic, la Sucrera del Segre de Menàrguens i unes altres quaranta-set indústries sucreres passen a quedar integrades en la Sociedad General Azucarera, que busca unir totes les refineries per tenir un monopoli de fet. El Sucre de Badalona passa a dir-se Unión Alcoholera Española. Havia abandonat el refinat de sucre.

Entre 1908 i 1910 la Refineria de Badalona tanca i passa a ser Escola d'Arts i Oficis i després Ateneu Popular. El 1930 s'enderroquen les dues naus principals. El 1936, com que a l'entorn hi ha Campsa, S.A. Cros, la Llauna i altres indústries estratègiques, pateix bombardejos i té desperfectes. Recentment, i per poder eixamplar el carrer de Sant Ignasi, les naus perpendiculars a aquest carrer queden escapçades. Actualment la finca està ocupada per una indústria vidriera.

RESUM

El 1865 Jaume Fontrodona i Vila crea a Badalona una gran indústria de refinar sucre a partir de l'extracte de canya importat de Cuba, amb un procediment, molt similar al mètode tradicional cubà, a base de successives ebullicions i decantacions, amb els socis Roget i Castelló, *americanos* com ell i retornats de Matanzas, on la

indústria del sucre havia comportat una gran prosperitat. Però els aranzels aplicats sobre el producte importat de Cuba no protegien la nova refineria de la competència estrangera, tot i la seva procedència de «provincias hermanas» i la seva baixa graduació en sucre. Amb el cop d'estat d'en Prim, «La Gloriosa» (1868), i la pujada al poder dels lliurecanvistes de Laureà Figueroa, els problemes s'agreugen, però la producció continua, i el 1871 el rei Amadeu I visita la fàbrica i concedeix al seu promotor l'Orde de Carles III. L'any 1872, en plena República, la fàbrica tanca en espera de temps millors.

El 1875, amb la Restauració borbònica i la pujada al poder dels proteccionistes, paradoxalment els problemes s'agreugen, ja que els refinadors andalusos exigeixen uns aranzels alts per a tots els sucres, encara que vinguin d'Ultramar i siguin de baixa graduació, ja que la canya tradicional té un percentatge de sucre menor que la cubana. A una petició de Jaume Fontrodona, el ministre respon que no és possible de protegir una indústria que ja no existeix, i que és inviable de fer uns aranzels segons la graduació.

Si bé Jaume Fontrodona i Vila atribuïa tots els problemes de la seva indústria als aranzels, altres factors intervingueren en el fracàs. Les noves tecnologies havien fet desaparèixer del mercat el producte que ell importava, el *cogucho*, i propiciaren un canvi en la localització de les refineries, que d'estar situades a prop dels llocs de consum, passaren a situar-se prop dels llocs de producció. Simultàniament, el sucre de remolatxa s'anava imposant paulatinament. I, per tant, el Sucre de Badalona havia esdevingut una indústria totalment obsoleta.

Cal fer constar que l'actuació de Jaume Fontrodona i Vila en les entitats patronals, fou conseqüència de les seves idees. Havia participat activament en la creació de la patronal Fomento de la Producción Nacional però, descontent amb la política d'ultramar, que no considerava ports de cabotatge els ports ultramarins, lidera una escissió, i sota el guiatge de Pere Bosch i Labrús impulsa la creació d'una nova patronal, el Fomento de la Producción Española, de la qual serà el real motor, fins que Bosch i Labrús, retornat de Madrid, n'assumeixi la presidència. Quan s'acorda la fusió amb les altres patronals, fet que no es consumà fins a deu anys més tard, Jaume Fontrodona i Vila se'n desentén i es dedica als seus negocis tèxtils a Mataró.

El 1883 l'empresa Trenor i Cia, amb els Comillas i els Pons i Serra de socis, compra la Refineria de Badalona i la reobre amb tecnologia renovada i possiblement introdueix altres activitats, com producció de xocolata i destil·leria d'alcohols. Però el 1903, tant el Sucre de Badalona, com la Sucrera del Segre i el Sucre de Vic queden totes englobades dins el semimonopoli Sociedad General Azucarera. Jaume Fontrodona i Vila havia mort el 1890.

El 1908 tanca definitivament el Sucre de Badalona. La producció i els edificis seran utilitzats per a d'altres activitats, com Escola d'Arts i Oficis o Ateneu Popular. El 1930 s'enderroquen les dues naus principals. Les poques naus auxiliars que avui queden són ocupades actualment per una indústria de vidre.[14]

Jaume Soler i Fonrodona

NOTES

1.- Les dades familiars i biogràfiques de Jaume Fontrodona i Vila figuren en l'article «Jaume Fonrodona i Vila. La integració d'un *americano* a la vida del país», de Rafael Soler i Fonrodona, *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 70 (Mataró, abril 2001).

En aquest treball conservem el seu nom i el seu cognom originals, encara que molt sovint signava Jayme Fonrodona, potser perquè creia que, amb la «y» grega al seu nom i sense la «t» al seu cognom, s'espanyolitzava.

2.- En aquelles dades (1820-1860), Cuba s'havia convertit en el refugi dels militars de les antigues colònies, i cap de ponent per a possibles operacions de reconquesta.

La indústria del sucre havia comportat una gran prosperitat a l'illa, però les classes dominants, bàsicament els industrials del sucre dits *sacarócratas*, no estaven interessats en la independència per por a una sublevació dels esclaus. Per necessitats financeres, havien anat essent substituïts per altres grups, entre els quals el dels *tenderos* catalans era un dels principals.

L'emigració catalana es va caracteritzar pels lligams familiars i pel lloc d'origen. Així, els d'Arenys de Mar es dirigiren majoritàriament a Matanzas.

3.- Matanzas, situada aproximadament a 100 km a l'est de l'Havana, era, conjuntament amb la capital i amb Santiago, una de les ciutats més importants de l'illa. Disposava d'extenses planes que resultaren òptimes per al conreu de la canya de sucre, i especialment fèrtils, després de la primera estassada del bosc.

La traumàtica rebel·lió dels esclaus de la veïna Haití (1805-1818), va eliminar del mercat la principal competidora del conreu del sucre. Mentre que el tabac tenia traves administratives, per raó de ser monopoli, i el cafè estava sovint subjecte a les destrosses dels huracans i, a més, tenia la competència dels cafès del Brasil, la producció de sucre va créixer d'una manera espectacular.

La canya es tallava, triturava i bullia per obtenir unes melasses, dites el «cogucho». Però per fer totes aquestes operacions i per fer la llenya que servia de combustible, es necessitava molta mà d'obra barata. És per això que, tot i la prohibició teòrica del tràfic internacional d'esclaus (1817), el seu nombre es doblà en els cinquanta anys següents, fins a la primera insurrecció general al 1868, i la població negra arribà a ser el 60% de l'illa. Es consumia molt combustible, primer per bullir i després per fer funcionar els vapors que trituraven la canya, però aleshores el bosc era dominant en el paisatge i subministrava la llenya necessària.

El sucre es comercialitzava en caixes, bocois i barrils d'una fusta especial que calia importar dels Estats Units. Era un transport pesat, i per això la indústria del sucre primer es localitzà prop dels ports, però amb la introducció dels ferrocarrils es va ampliar la superfície de conreu a costa de la del cafè i tabac.

El nombre de *ingenios* passà de quatre-cents a mil vuitcents durant els primers seixanta anys del segle XIX, i molts d'ells amb un nombre d'esclaus situat entre els dos-cents i els sis-cents. La majoria dels propietaris eren *criollos*, i intervenien activament a la política (sacarocràcia).

La prosperitat i proximitat dels Estats Units i les relacions amb la Gran Bretanya facilitaren la introducció del maquinisme. La primera màquina de vapor instal·lada en un *trapiche* va ser el 1789 –en poc temps arribaren a haver-n'hi més de mil– i substituïren ben aviat els bous.

El 1837 s'inaugurà el ferrocarril de l'Havana a Bejucal, i després a Guïnes (75 kms), el primer de l'Amèrica Llatina i de l'Estat espanyol, i setè de tot el món, i poc després el de Matanzas (1838), seguit d'altres que atravessaven les planes de la província, de manera que aquesta sola província disposava del 33% del sistema ferroviari de l'illa, afavorint en gran manera el negoci del sucre.

El primer vaixell a motor a l'illa al 1819, és indicatiu de la precocitat de la industrialització a l'entorn de la província.

A la prosperitat econòmica s'afegí la intel·lectual. Matanzas era coneguda com «La Atenas de América», i hi sortí el primer diari del continent, *La Aurora*.

Recordem que a Barcelona el primer vapor –Bonaplata– va ser el 1833, que el primer ferrocarril peninsular –Barcelona-Mataró– el 1848, quan a Cuba ja hi havia 500 km de línies, i que el primer vaixell a motor a Catalunya –*El Balear*– va ser el 1834.

El 1868 l'illa disposava tres vegades més de ferrocarrils que la metròpoli. La zona de Matanzas, a Ultramar, i la de Barcelona, a la metròpoli, eren els dos pols de més dinamisme industrial en el conjunt del que era aleshores l'Estat espanyol. Res de particular, per tant, que l'emigració del Maresme a ultramar escollís bàsicament l'àrea de Matanzas com a destinació final. Especialment des d'Arenys de Mar, ja que entre 1829 i 1869 varen fer el trajecte en directe cent noranta-cinc vaixells.

4.- Dels socis Roget i Castelló, Zenon de Pol i Alguer, en el capítol «Arenyencs a Matanzas», del llibre *Arenyencs a Amèrica*, diu de Roget: «Els arenyencs que amb més ressò s'establiren a Matanzas foren... Francesc Roget i Roca i el seu fill Francesc Roget i Pujol, que fundaren la societat comercial Francisco Roget i Cia que es dedicà a comerciar sucre i cotó des de 1836 fins a 1860. A la tornada a la nostra vila construiran al capdamunt de la Riera una finca que batejaren amb el nom de Huerta Matanzas... Els Roget tenien relacions comercials amb diferents pilots i capitans arenyencs, entre els quals figuren els Solà (Gaietà), els Castelló (Salvador) i altres».

I de Salvador Castelló i Sala diu «Aquest arenyenc, fill de Josep Castelló i Serra i Agustina Sala, es casà en primeres núpcies amb Francesca Novell i Rossell, també arenyenca, nascuda el 14 d'agost de 1803, i en segones núpcies maridà Francesca de Carrera».

La posició econòmica de la família va ser fruit del treball d'aquest home, el qual, com molts altres arenyencs de l'època (segle XIX), va estudiar a l'escola del mestre Josep Baralt. Més endavant viatjà a Amèrica, i en terres antillanes va fundar el seu negoci de sucre. L'enginy de Salvador Castelló va ser un dels més importants de la província de Matanzas on, abans d'establir-s'hi, com era previsor i metòdic, ja havia fet diversos viatges, primer com a pilot, i després com a capità del propi vaixell.

La seva pollacra *Dulce Nombre de María*, va quedar desarborada en una tempesta. De retorn a la seva finca El Paraíso, hi plantà moltes plantes tropicals.

«Salvador Castelló i Sala, va néixer a Arenys de Mar el dia 1 d'octubre de 1799 al carrer d'Amunt, i morí a la nostra vila el 24 de març de l'any 1869.»

5.- «Cogucho», «azúcares mascabados» o «no purgados», «melazas», etc..., eren diferents noms i varietats d'extractes, xarops i sucres semielaborats segons sortien dels «trapiches dels ingenios», que precisaven un refinat final abans de portar-los al mercat. Diverses refineries es situaren prop dels llocs de consum, com als ports de Londres i de Le Havre, etc...

6.- Jaume Arbós i Tur (Sant Hipòlit de Voltregà 1824-1882). Químic i eclesiàstic. Procedent de Madrid, el 1851 passà a residir a Mataró. El 1857 a la fàbrica dels germans Salas de Mataró instal·là l'enllumenat per gas, dit «gas Arbós», utilitzant carbó vegetal, a fi d'estalviar el carbó mineral, generalment d'importació, i per tant car... El «gas Arbós» s'aplicà en diversos establiments, entre d'altres a l'Hospital Militar de Catalunya, i també per al subministrament de diverses ciutats, entre elles Badalona, encara que molt sovint amb problemes de manteniment. Trenta anys més tard, encara era utilitzat en alguns establiments d'Anglaterra.

7.- Fèlix de Bona (1821-1899), que l'escrit el presenta com a fill de Juan de Eloy de Bona y Ureta, mentre que la *Gran Enciclopèdia Catalana* els considera cosins. Destacat lliurecanvista i cofundador de la Societat Abolicionista de l'Esclavitud i, per tant, contrari a la majoria dels fabricants d'ideologia proteccionista i esclavista. Participà en el primer govern de Laureà Figuerola. Arran de la primera gran manifestació proteccionista, escrigué una crònica clarament ofensiva per als industrials que hi havien participat, que provocà una airada resposta de Güell i Ferrer.

8.- Les opinions de Jaume Fontrodona queden clarament exposades especialment a la carta que va dirigir al Congrés dels Diputats el 1878, publicada posteriorment al *Diario de Barcelona* el 21 de gener de 1879. Proposa que els sucres semielaborats que vénen de les Antilles, tinguin una rebaixa respecte als sucres totalment refinats importats d'altres països. La disminució en la recaptació, quedaria àmpliament compensada pel que es recaptaria amb l'increment dels nòlits. La resposta del ministre, la coneixem pel discurs que Pere Bosch i Labrús va fer en la sessió dels dies 13 i 14 de maig de 1878, dedicada als pressupostos. El ministre deia «que la distinción de azúcares refinados y comunes, era un semillero de cuestiones difíciles de resolver... con que no existiendo ya en la Península».

I Bosch i Labrús insistia «establezca una escala gradual de azúcares de Puerto Rico y Cuba, y paguen según su clase y según sus más o menos grados de cristalización. Y impongan un derecho crecido a los azúcares refinados que vengan del estrangero».

De la mateixa opinió s'expressen els empresaris cubans, en una carta dirigida al rei, i publicada en el setmanari que editava el Fomento de la Producción Española.

9.- Les principals refineries de la costa andalusa són San Roque, Marbella, Tórrox, Nerja, Motril, Almuñécar, Salobreña i Adra. També a la costa valenciana –Catarroja, Dènia, Gandia i Castelló–, si bé, aviat, les glaçades desanimaren els conreadors. La proximitat de les refineries a la zona de producció de canya abaratia els costos. Els industrials andalusos pressionen per mantenir aranzels alts per als sucres de les Antilles. En concret, diuen «seguimos teniendo por imposible la coexistencia de la industria peninsular, con la franquicia absoluta de los azúcares de Cuba».

10.- Jaume Fontrodona i Vila va ser president de la comissió encarregada de la creació de la nova patronal, que es fundà el 15 de maig, i que celebrà sessió solemne l'11 de juny, presidida pel general Arsenio Martínez Campos, que tenia a la seva dreta el senyor Letamendi i a la seva esquerra el senyor Fontrodona. En un llarg discurs, el doctor Letamendi va reiterar que els fins i directrius eren els mateixos que els del Fomento de la Producción Nacional, però amb fidelitat als seus orígens. En els tres primers anys, de les cent catorze sessions, normalment setmanals, tot i les absències pels seus viatges a Cuba, setanta-una varen ser presidides per Jaume Fontrodona i Vila, i de les catorze que va presidir el president titular senyor Letamendi, sis van ser amb l'assistència del senyor Fontrodona en qualitat de vicepresident. La resta de sessions, o no consta la presidència, o van ser presidides per diferents vocals, sense que cap d'ells es signifiqués per la seva dedicació.

11.- El transport dels extractes de sucre, pel pes i per la necessitat d'envasos de fusta especial, que calia importar dels Estats Units, era car, però amb la implantació dels ferrocarrils obtingué un gran avantatge. Més tard, la introducció dels carrilets i dels ferrocarrils portàtils, de via molt estreta (uns 0,50 m), i la divulgació de les noves tecnologies (màquines desfibradores, turbines centrifugadores, tècniques del buit i control de les temperatures, etc.), van facilitar el transport de la canya no tractada, a les centrals, en un mercat dominat en un 90% pels americans amb la *Sugar Trust* de Nova York, i s'imposà el sucre semirefinat.

Els *trapiches* dels *ingenios* deixaren de produir el *cogucho*. I les refineries abandonaren les situacions properes dels llocs de consum (el Tàmesi, Le Havre, Rotterdam, Hamburg...) i es situaren prop dels llocs de producció.

12.- Silví Thos i Codina, Mataró (1843-1911). Poeta, guanyador de la flor natural als Jocs Florals de Barcelona de 1860 i enginyer de mines. Publicà treballs tècnics com *El agua en la tierra*. Va ser padrí de noces del fill de Francesc Fontrodona, fill de Jaume Fontrodona i Vila.

13.- Per aquella època, les comunicacions més ràpides entre Espanya i Cuba eren via cable telegràfic Liverpool-Nova York-Cayo Hueso-L'Havana.

14.- Actualment, el Museu Municipal de Badalona (tel. 93 384 17 50) organitza visites guiades per divulgar la indústria del vidre que es desenvolupa a l'edifici, com també a l'edifici veí de l'«Anís del Mono».

Als *Fulls/74*, octubre de 1993, Xavier Brullet i Tenas, enginyer industrial, analitzava la indústria mataronina entre els anys 1962 i 1992.

Avui, deu anys després, examina novament l'estat i les espectatives del sector industrial de Mataró.

LA INDÚSTRIA A MATARÓ, ENTRE ELS ANYS 1992 i 2002

L'evolució de la indústria a Mataró, en el decenni 1992-2002, ha seguit les tendències que s'albiraven quan l'octubre de 1993 es van publicar les conclusions de la taula rodona que tingué lloc a l'estatge del Museu Arxiu el novembre de 1992.

Tanmateix, al meu parer, l'evolució ha estat, a nivell industrial, més negativa del que preveia.

Si abans del 1992 ja va desaparèixer quasi per complet la indústria metal·lúrgica, en el decenni posterior podem dir que ha anat molt a la baixa la indústria transformadora tèxtil. Aclareixo que em refereixo a la indústria de confecció, que ha vist com el treball de molta mà d'obra s'ha desplaçat a països del nord d'Àfrica i Àsia. Tanmateix s'ha mantingut i possiblement han augmentat les societats dedicades al disseny i venda de confecció, que han encarregat la confecció a tallers de fora del país.

El ram de l'aigua ha mantingut la seva posició, ja que molt gènere que es confecciona a fora és acabat encara aquí.

El sector metal·lúrgic manté uns pocs tallers de disseny propi i altres que treballen per a tercers, però són de poca entitat.

Últimament s'ha anunciat l'abandonament de Mataró de l'empresa Iveco, descendent de l'antiga Jorsa/Pegasso.

Polígon industrial ubicat a l'entrada de Mataró.

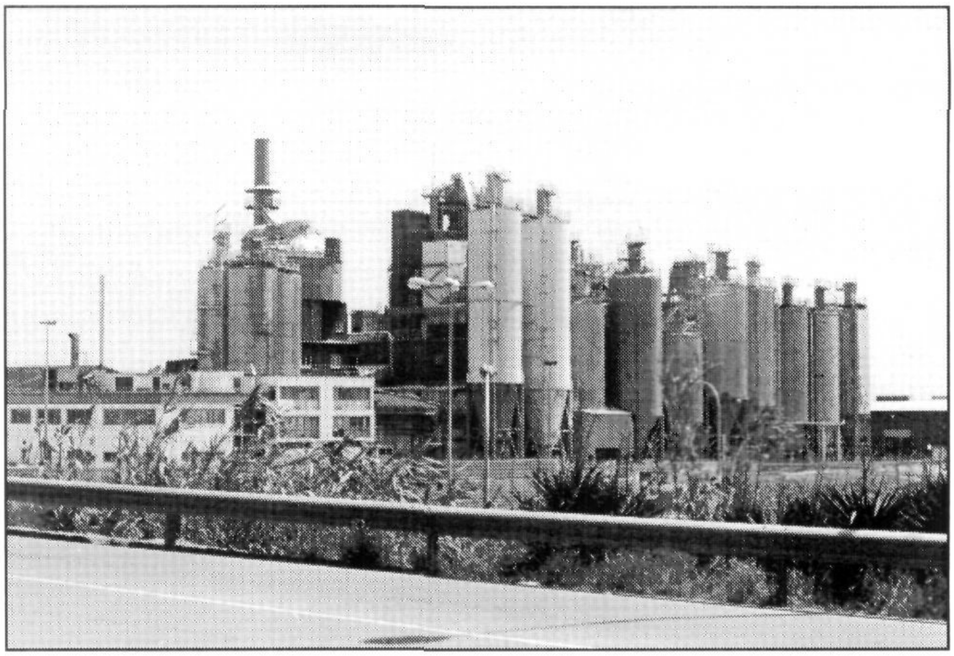

Procter & Gamble.

Resumint, si bé la davallada del sector tèxtil es palpa fàcilment, el cert és que els industrials de Mataró troben sortida quan s'especialitzen en articles de novetat, o munten els seus propis punts de venda o es dediquen al disseny i comerç del tèxtil.

Dins el pessimisme general en vistes a l'obertura total del mercat europeu als productes asiàtics, jo crec que el tèxtil seguirà sent una part molt important de la indústria i també de la renda dels mataronins. Tan sols cal que les ajudes tangibles o indirectes al sector siguin ben aprofitades i potenciades.

La indústria química està pràcticament només representada per Procter & Gamble, a part de l'indicat ram de l'aigua, i no sembla que les característiques socials, demogràfiques i urbanístiques de Mataró, possibilitin la implantació d'altres activitats d'aquest ram.

Les arts gràfiques i altres indústries transformadores mantenen la seva quota econòmica, i si bé depenen en gran part del tèxtil, la seva estructura permet la recerca relativament fàcil de nous mercats.

La indústria alimentària té escassa importància i es limita a petites indústries artesanals.

La construcció s'ha desenvolupat força bé, però no la considero una activitat industrial sinó de serveis, i podríem dir que la «indústria» de la construcció és pràcticament nul·la.

Jo crec que Mataró hauria de lluitar per evitar o, millor dit, equilibrar la terceretització, que sembla inevitable, i potenciar noves indústries netes, de força valor afegit, que per qualitat geogràfica es vulguin emplaçar al terme, i tanmateix ajudar els emprenedors, mataronins o no, en aquest tipus d'activitat.

La previsió urbanística cap a la residència i terceretització és en aquests moments fortíssima, i si bé no té perquè no ser acceptada, cal donar suport a activitats industrials per equilibrar el territori.

Xavier Brullet i Tenas

DOCUMENTACIÓ

CATÀLEG DE L'EXPOSICIÓ D'INDÚSTRIES LOCALS, ORGANITZADA PER L'ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA. MATARÓ. JULIOL 1911.

El Museu Arxiu de Santa Maria conserva un exemplar del catàleg, donatiu del senyor Lluís Cuadrada i Gallifa, que, per l'interès que té com a resum de la indústria mataronina a l'inici del segle XX, reproduïm en facsímil.

L'exposició va fer-se en les aules del col·legi de Santa Anna i tingué molt de ressò ciutadà. Fins i tot, els diferents stands varen ésser reproduïts en una col·lecció de postals, editada a Barcelona per Àngel Toldrà Viazo.

La col·lecció no és numerada i, per tant, no sabem el total de postals editades. L'Arxiu d'Imatges del Museu Arxiu en conserva catorze, que també reproduïm com a documentació fotogràfica.

Gas de Mataró
Sociedad Anónima

Servicios de la Compañía
Alumbrado y calefacción por gas

Instalaciones completas, contadores, cañerías, aparatos y hornillos á título de alquiler

Mecheros intensivos Auer N. B. I. económicos en el consumo
El de n.° 3, intensidad lumínica 80 bujías, consume 2 céntimos de peseta por hora
El de n.° 5, intensidad lumínica 13 bujías, consume 3 céntimos y medio de peseta por hora

Manguito de seda Auer, se coloca á domicilio

Mechero invertido, sistema alemán, novedad

Caloríferos aplicables á aparatos ya existentes, se colocan gratis durante la temporada de invierno

TIPOGRAFIA LA ACADÉMICA
SERRA HERMANOS Y RUSSELL
RONDA UNIVERSIDAD, NÚM. 6
TELÉFONO 861

CATÀLEC
DE LA
EXPOSICIÓ
D'INDUSTRIES
LOCALS

ORGANISADA PER LA "ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL DE DEPENDENTS DEL COMERS Y DE L'INDUSTRIA"

MATARÓ : JULIOL 1911

Fábrica de Mosaicos
Hidráulicos
Coll hermanos
Calle de Clavé, 58 y 60 - MATARÓ

Taller de Construcción
y
Reparación de Máquinas
Especialidad en las de géneros de punto
José Torrent
Engranajes de toda clase
San Rafael, n.° 54 - Mataró

EXPOSICIÓ D'INDUSTRIES LOCALS
EN L'EDIFICI DE LES ESCOLES PIES D'AQUESTA CIUTAT

INAUGURACIÓ: 26 DE JULIOL DE 1911

COMITÈ ECSECUTIU

PRESIDENT HONORARI

M. I. Sr. Arcalde, D. Angel Fábregas y Sabater

D. Jaume Arenas y Cabot
» Antoni Cambra y Comulada
» Tomás Colomer y Volart
» Josep Colomer y Volart
» Lluis Cot y Font
» Pere Manén y Mayol
» Narcís Marfá y Clivillés
» Narcís Martí y Coll
» Ramón Palau y Simó
» Francisco Palomer y Bonamusa
» Jaume Rodón y Mustarós

1

Llista dels senyors Expositors

Planta baxa

SALA A

1. SALVADOR FONT VERDAGUER
Fundició y taller de maquinaria.
2 JOSEP TORRENT
Taller de maquinaria.
3. JOSEP COT Y PUJOL
Fundició y construcció de maquinaria.
4. VDA. Y FILLS DE GUSTAVO GNAUCK
Construcció de maquinaria textil.
5. ROURE, BOMBARDÓ Y C.ª, S. en C.
Fundició y construcció de maquinaria.
6 ENRICH PONS
Petita maquinaria.

SALA B

7 JOSEP SOLER VIDAL
Tornería, bitlles y rodets.
8. PERE IMBERT
Cedassos.
9. JAUME BANQUÉ
Cilindres de pressió.
10. FREDERICH BELLSOLELL
Cadiraire.
11. ANTON ROCA FONTANALS
Tornería.
12. JOAN MARTÍ BONAMUSA
Articles de llautó

2

13. GERONI CATALÁ VALLS
Aparells ortopèdichs.

SALA C

14. DOMINGO MONTSERRAT
Curtits.
15. A. BORDA
Especialitats farmacèutiques.
16. PERE VILA FONT
Impremta.
17. FILLS D'ANTONI FÁBREGAS
Transformació de paper y cartró.
18. LLORENS ROSSELL
Impremta.
19. SALVADOR CUADRADA y S. y J. CUADRADA
Curtits.
20. VDA. DE JOAN FONTRODONA
Fàbrica de lonas.
21. MIQUEL S. CUADRADA
Curtits.
22. H. ABADAL
Impremta.
23 SALVADOR FONT VERDAGUER
Cuines a gas, suspensions pera petroli y ferro fós, decorat y esmaltat.

PATI

24. JOAN PRUNA MANENT
Construcció y reparació de maquinaria.
25. BOTEY Y ALSINA
Estucadors.

CORREDOR

26. JOSEP XALABARDÉ
Carruatjes y arades.
27. MARIUS GOUET «LA FABRIL MATARONENSE»
Mosaics hidràulics.
28 VDA. Y FILLS DE FELIP MIR
Mosaics y pedra artificial.

3

29. RICARD NAVARRO
Espartería.

Primer pis

SALA D

30. RAMÓN SOTERAS
Corretges pera maquinaria.
31. VICENS FITÉ Y C.ª
Fàbrica de albayalde, mini y colors.
32. VDA. DE J. ANDREU Y NOVELL (CASA MASSURT)
Fàbrica de xacolata.
33. EDUARD GUALBA
Fàbrica d'aiguardents y licors.
34. SALVADOR CUNI MARQUÈS
Cordería y articles pera maquinaria.
35. MAGÍ TORRES
Fàbrica de gassoses.
36. NARCÍS ISERN
Trituració y pulverisació.
37. VDA. Y FILLS DE J. LLUCH
Fàbrica de botons de nàcar.
38. FRANCISCO PALOMER
Fàbrica de pastas pora sopa.
39 PERE SOLSONA
Fàbrica de galotes.
40. JOAN MARTÍNEZ REGÁS
Fàbrica d'anissats, licors y xarops.

SALA E

41. JOAQUIM CAPELL VIDAL
Gerrer.
42. ANTONI MARCH VOLART
Manyería d'art.
43. AGUSTÍ CAPMANY
Fotografía.
44. LLUIS PINEDA
Camisería.

4

45. FLORINDA ALBÓ
Cotillaire.
46. TERESA BRÓS
Cotillaire.
47. NATIVITAT ROCOSA
Professora de tall.
48. JOSEP CABALLÉ
Fotografía.
49. PLATÓ SAURINA
Taller de cotilles.
50. ISIDRE POU
Calsat de luxe.
51. JOAN CAMBRA
Dibuxos pera brodats.

SALA F

52. S. VIÑALS, S. en C.
Texits de punt.
53. J. ROCA Y PINEDA
Texits de punt.
54. E. DE LA RIVA
Texits de cotó.
55. JOAN ORDEIG, S. en C,
Texits de punt.
56. JUAN NOVELLAS
Texits de punt.
57. EMILI ARAÑÓ
Texits de punt.
58. ERNEST SCHNEIDER
Texits de punt.
59. FONTDEVILA Y TORRES
Texits de punt.
60. DOMINGO AMAT
Texits de punt.
61. RIBAS Y MASERAS-ALSINA
Texits de punt.
62 FILLS DE MARFÁ, S. en C.
Filats y texits de punt.

5

63. S. JULIÁ GINESTÁ.
Texits de punt.
64. ANTONI MARTÍ DEAS
Texits de punt.
65. VDA. DE MINGUELL Y C.ª
Filats y texits de punt.
66. ENRIC ESCAPA
Texits de punt.
67. «LA INDUSTRIAL DE MATARÓ»
Texits de punt.
68. M. ASENSIO
Texits de punt.
69. JOSEP VILATERSANA
Texits de punt.
70. ISIDRE VINARDELL
Texits de punt.
71. JAUME CARRAU RENAU
Filats y texits de punt.
72. COLOMER GERMANS
Texits de punt.
73. FONTS, COLL Y CLAVELL
Texits de punt.
74. FILLS DE PERE RIBAS
Texits de punt.
75. CASTANY GERMANS
Passamaneria.
76. GASAU Y PRATDEPADUA
Texits de punt.
77. JOAN ESPIELL
Texits de punt.
78. JOAN RAMOS
Texits de punt.
79. S. VIDAL Y MORÁN
Texits de punt.

CORREDOR

80. COLL GERMANS
Mosaics y pedra artificial

8

81. JOAN CASAVELLA
Fogons y altres objectes refractaris

ESCALA (llantia central)

82. JOSEP SERRA
Instal·acions electriques

Segón pis

SALA G

83. ESCOLES PIES DE MATARÓ
Treballs gràfics dels alumnes.

SALA H

84. RAFEL SERRA
Baguler.
85. UNIÓ VIDRIERA DE ESPAÑA, S. A.
Fabrica n.º 8, mitx cristall.

SALA I

86. MIQUEL COMAS
Ebanisteria.

SALA J

87. SANTIAGO DOMENECH
Ebanisteria.

CORREDOR

88. RAMÓN MOLA
Fusteria.
89. JOSEP SERRA
Llauneria.
90. MIQUEL TORRENT
Fusteria
91. BONAVENTURA ORIAC
Fusteria.
92. MANEL BAROT
Fusteria
93. FRANCISCO DE PLANDOLIT
Corretjes

PAPELES
PARA LAS ARTES GRÀFICAS

HIJOS DE ANTONIO FÀBREGAS

Cartulinas — Cartón
Tarjetas para fotografía

MATARÓ
Teléfono n.º 13

BARCELONA
Consejo Ciento, 321 : Teléfono 2283

Hijos de Pedro Ribas

Fábrica de Géneros de punto

Especialidad en Artículos de color Tinte y Apresto

Calle Campeny, n.º 27
Mataró

9

CERRAJERÍA ARTÍSTICA Y CONSTRUCCIONES PARA OBRAS
Antonio March
Barcelona, 21 - MATARÓ

Viuda é Hijos de Gustavo Gnauck

Constructores de Máquinas para Géneros de Punto

Casa fundada en España en 1890

San Isidoro, 22 - Teléfono n.º 65
MATARÓ

Gran Fábrica y Almacén de Licores, Aguardientes, Anisados, Jarabes y Vinos superiores
Juan Martínez Regás
Casa fundada el año 1808
Camino Real, n.º 66 - MATARÓ

10

Unión Vidriera de España
Sociedad Anónima
Capital: 8.000,000 de pesetas

Domicilio social: MADRID, Barbieri, 1, pral.
Administración: BARCELONA, Muntaner, 13

Especialidades de esta Fábrica

Tubos, Pantallas, Globos, Tulipas, Tulipanes, Piñas y todo lo concerniente á alumbrado

Fábrica, 8 - MATARÓ - Tetuán, 11

Miguel Cuadrada y C.ª

Casa fundada en 1850

Especialidad en la fabricación de guarnimentera y vacal

Despacho: Calle Cataluña
MATARÓ

11

Clavell H.nos

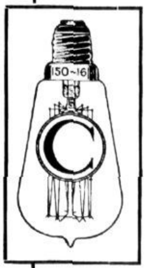

Fábrica de Lámparas Eléctricas
Biada, 5: Mataró

DESPACHO Y VENTAS EN BARCELONA
Rambla San José (Flores), 16, ent.º

LÁMPARA "C"
DE FILAMENTO METÁLICO
LA MÁS RESISTENTE
DE MENOS CONSUMO
LA MÁS BARATA
Duración: 2,000 HORAS

PEDIRLA EN TODAS PARTES

12

Fábrica de Tejidos de Punto de Algodón, Hilo, Sedalina y Seda

Isidro Vinardell

Especialidad en géneros superfinos labrados

Calle San Benito, 69
Mataró

13

Vista general de MATARÓ

FÁBRICA DE CEDAZOS Y ARNEROS DE
PEDRO IMBERT
Calle San Benito, 44 : MATARÓ

Fábrica de Géneros de Punto
para la exportación
Colomer Hermanos
Sociedad en Comandita
Prat, 2 : MATARÓ - Teléfono n.º 14

CARPINTERÍA Y MODELAJE DE
BUENAVENTURA ORIACH
CASA FUNDADA EN 1850
San Agustín, número 37 : MATARÓ

14

Herrería para Construcción de Carruajes
COMPRA Y VENTA
José Xalabardé Grau
Clavé, 9, y Cooperativa, 2 : MATARÓ

José Cot y Pujol
Maquinaria
Tricotosas á mano y á motor automáticas. — Bobinadoras alemanas é inglesas. — Telares STANDART y motores á bencina
Calle Palmerola, núm. 1 - MATARÓ

Fábrica de Correas
Ramón Soteras
Calle Balmes, 14 - Mataró

15

La Joya Catalana
Fábrica de Gaseosas
Magín Torres
Mataró

FUNDICIÓN MECÁNICA
Artículos para Alumbrado, Ferretería y Fumistería. — Hierro esmaltado: Hornillos para gas, alcohol y acetileno, negros y esmaltados — Estufas á gas pintadas y esmaltadas. — Suspensiones y brazos pared para petróleo. — Jaboneras y Salvamanteles esmaltados. — Paragüeros, Portapalas, Mesita etagere, Miradores, Llamadores, Asas, Aldabillas, Tiradores, Escuadras, Prensas para copiar y para carne, Molinos para café, etc., etc.

Salvador Font Verdaguer
MATARÓ

FUNDICIÓN DE HIERRO Y CONSTRUCCIÓN DE MÁQUINAS: Prensas para vino y aceite, de Chicharra "Samain" y engravación. Estrujadoras de uva con ó sin separador de escobajo: Bombas para trasiego de vinos: Máquinas de aserrar maderas: Aparatos para la elevación de aguas: Instalaciones completas y reparación en general

Fábrica de Chocolates — Coloniales Comestibles finos
Vda. de J. Andreu y Novell
Casa Manauet
San Cristóbal, 21 — Mataró

16

FÁBRICA DE HILADOS
GÉNEROS DE PUNTO Y BLANQUEO : GÉNEROS PARA EL PAÍS Y LA EXPORTACIÓN

Hijos de Marfá
S. en C.

Especialidad en géneros afelpados, franelas, medias y calcetines sin costura

Jorge Juan, n.º 5 : MATARÓ

Despacho en Barcelona:
Balmes, 26

17

MOBLES
MIQUEL COMAS
Carrer Argentona, 74
MATARÓ

Roure, Bombardó & Cie, S. en C.
FUNDICIÓN : CONSTRUCCIONES
REPARACIONES
Gravina, núm. 26 : Teléfono núm. 22
MATARÓ (Barcelona)
Prensas Hidráulicas y de Tornillo, Mosaicos, Aprestos, Vino, Aceite, etc. **Máquinas para tejidos de punto,** Baterías, Bobinas, Plegadoras, etc. **Organos de transmisión,** Ejes, Poleas, Cojinetes, Embragues, etc. **Bombas y Norias,** Elevaciones y Riegos. **Proyectos y Presupuestos**

GRAN ZAPATERÍA
DE
ISIDRO POU
ESPECIALIDAD EN CALZADO DE LUJO
Rambla Mendizábal, núm. 51 - MATARÓ

18

LE CORSET ELEGANT
DE
FLORINDA ALBÓ
ESPECIALIDAD EN LAS MEDIDAS
SOSTENEDORES DE PECHO Y FAJAS
BARCELONA, N.° 42 - MATARÓ

= Fábricas de Curtidos =
Salvador Cuadrada y Bernadet
Sucesor de Vda. é Hijo de JOSÉ CUADRADA
Casa fundada en 1811
ESPECIALIDAD EN LA FABRICACIÓN DE GUARNIMENTERA Y VACAL
Calle San Rafael, 28 - MATARÓ

S. Y J. CUADRADA
ESPECIALIDAD EN SUELAS BLANCAS Y CRUPONES PARA CORREAS Y ABARCAS
Calle San Rafael, 5 y 7 - MATARÓ

Corsetería La Imperial
Especialidad en Corsés, desde los precios más reducidos, en sostenedores, fajas ventrales, tirantes, etc.
Teresa Brós
Rambla Mendizábal, 49 - Mataró

19

FRANCISCA PUJADAS
SUCESORA DE DOMINGO AMAT
FÁBRICA DE GÉNEROS DE PUNTO
Camino Real, número 81 : MATARÓ

Fábrica de Albayalde, Minio y Colores
Pinturas preparadas al óleo : Comercio de Drogas
VICENTE FITÉ
MATARÓ

Taller de Corsés á medida : Alta novedad
PLATÓN SAURINA
San José, 13 : MATARÓ

PEDRO SOLSONA
Es el que elabora las mejores Galletas y Bizcochos
Barcelona, 28 : MATARÓ

20

CARPINTERÍA
Ramón Mola Rey
Especialidad en Poleas madera y hormas para aprestos de géneros de punto
Merced, 66 - MATARÓ

LA FABRIL MATARONENSE
Mosaicos Hidráulicos
MARCA GOUET
San Isidoro, 10 : MATARÓ

FÁBRICA DE BOTONES DE NÁCAR
Especialidad en los de cuatro agujeros, para camisetas de punto
Vda. é Hijo de José Lluch
MATARÓ (Provincia de Barcelona)
Producción anual : 100,000 gruesas (14 millones de botones. — GRANITO de nácar triturado mecánicamente para las fábricas de mosaicos y piedra artificial

21

¡No más herniados!
Nuevo aparato con pelotas automáticas, con patente de invención

Usando á tiempo el vendaje sin resorte, marca « **La Llave** », última creación del especialista J. Catalá, se libra todo ser humano de las molestias y trastornos que ocasiona la maligna y peligrosa enfermedad de la hernia.

El vendaje con brochadura especial, sin correas, muy sencillo y seguro, y con pelotas automáticas, es el más práctico y más cómodo de todos los hasta hoy conocidos, obteniéndose con su uso, comodidad y retención absoluta, amoldándose como una goma á todas las formas y medidas.

Se recomienda á todos los **sportmens** en general y en particular á los **jinetes, ciclistas y gimnastas,** como individuos sujetos á actitudes á veces muy violentas.

Además de retener el aparato cualquier hernia, sirve muy bien como medida preventiva por su indiscutible comodidad, pudiéndolo usar la persona más delicada.

Todo fumador debe llevar, como medida previsora, el vendaje sistema « **Catalá** » marca « **La Llave** », pues que el uso del tabaco predispone á la tos y ésta produce la mayoría de las hernias.

De venta al detall y al por mayor en casa de su inventor
Jerónimo Catalá
Mataró : Camino Real, 29 : Barcelona
(España)

22

FÁBRICA DE GÉNEROS DE PUNTO
S. VIDAL Y MORAN
CALLE DE SANTA MARTA, 44 - MATARÓ

23

Fábrica de Curtidos
Domingo Montserrat y Grau
ESPECIALIDAD EN GÉNEROS PARA GUARNICIONEROS, ALBARQUEROS, SILLEROS, ETC.
Isern, 4 y 6 - MATARÓ

Fábrica de Vda. é Hijos de Felipe Mir
SECCIONES DE MOSAICO : GRANITO : PIEDRA ARTIFICIAL : PAVIMENTOS : DEPÓSITOS, ALJIBES Y TUBERÍAS DE CEMENTO «PORTLAND» ARMADO
Precios sin competencia — Resultados garantidos
Representación de Cementos y Cales de Vallcarca
DESPACHO :
Gravina, esquina á la de la Cooperativa
MATARÓ

24

ESPARTERÍA, ESTERERÍA Y CESTERÍA
Cortinas : Persianas de todas clases : Plumeros. Rafia : Escobas y Sacudidores : Alfombras : Esteras y todo lo concerniente al ramo de Esparto : Maromas de Esparto finas
Ricardo Navarro
Calle de Barcelona, núm. 7 : MATARÓ

Fábrica de Géneros de Punto
Emilio Arañó Rosell
Moratín, 2
Mataró

RELOJERÍA
DE
ENRIQUE PONS
ESPECIALIDAD EN RELOJES DE PRECISIÓN
Calle Montserrat, 33 : MATARÓ
Juvenia, Longhines, Omega y Waltham
— Representante único en Mataró del **Juvenia** —

25

= Colegio Valldemía
Internado : Dirigido por los Hermanos Maristas de la Enseñanza
MATARÓ
ENSEÑANZA :
Primaria (elemental y superior).
Segunda enseñanza, con efectos académicos (título de Bachiller).
Estudios comerciales según los programas de la Escuela de Comercio de Barcelona (título de Contador Mercantil).
Estudios industriales según los programas de la Escuela de Industrias de Tarrasa.
Lecciones de adorno: Dibujo y pintura, música vocal é instrumental, mecanografía y taquigrafía, gimnasia, etc.
El francés se enseña en todas las clases.
Para más pormenores, pídase el prospecto detallado.

26

Banco Vitalicio de España
Compañía Anónima de Seguros sobre la vida
Domicilio social :
Rambla de Cataluña, 18, y Cortes, 603
BARCELONA

El Banco Vitalicio de España realiza toda clase de operaciones que tienen por base la duración de la vida humana.

El Banco Vitalicio de España se dedica con especial interés á la constitución de Rentas Vitalicias

El Banco Vitalicio de España, compra Nudas Propiedades y Usufructos

Delegado en Mataró :
Antonio Cambra Comulada
Argentona, 11, 1.°

27

IMPORTANTE CENTRAL ELÉCTRICA DE 1,500 CABALLOS
COMPAÑÍA GENERAL DE ELECTRICIDAD
MATARÓ
Suministro de luz y fuerza motriz, en Mataró y sus afueras, con una red de alta tensión de 50 Kilms.

28

Fábricas
Hilados y Tejidos de Punto
MATARÓ
Vda. de Minguell y C.ª
Casa en Barcelona :
Calle Cortes, 582
Teléfono núm. 797

Destilería de Anisados y Licores
EDUARDO GUALBA
MATARÓ

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Entrada (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

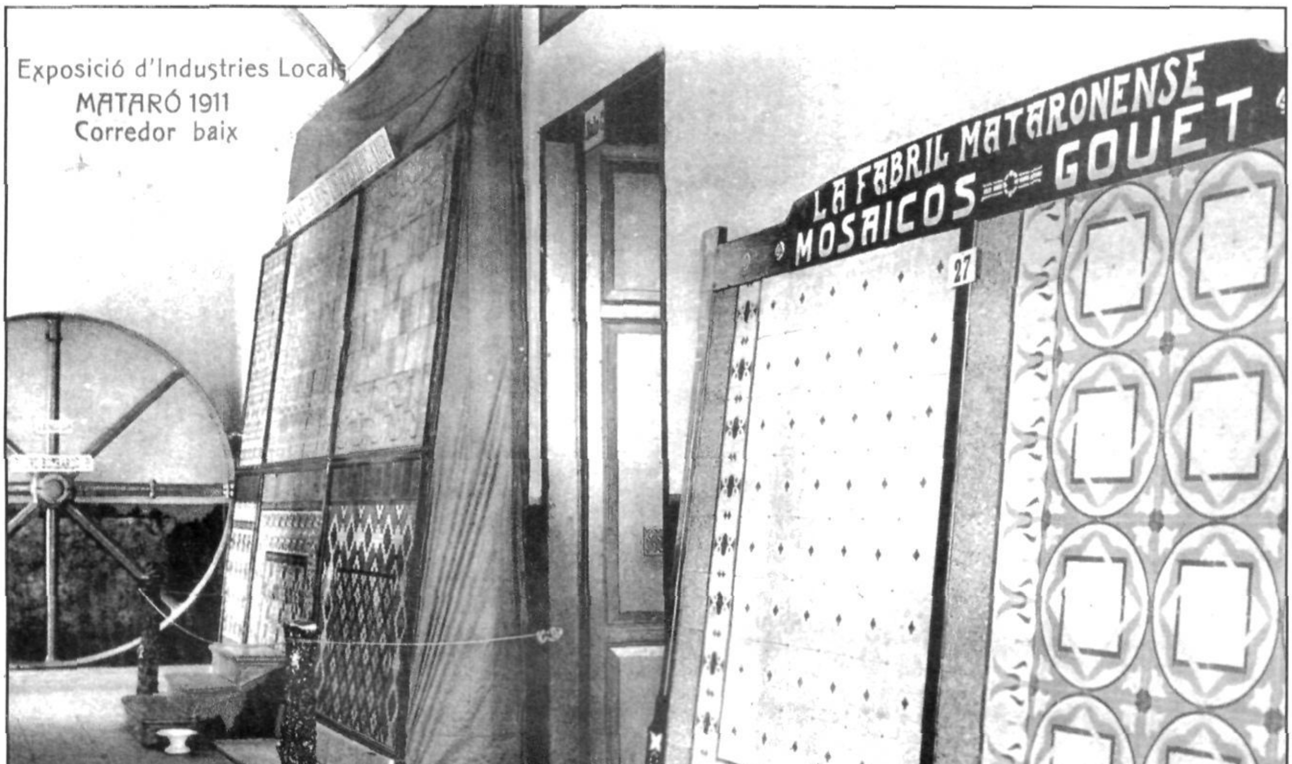

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Corredor baix (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

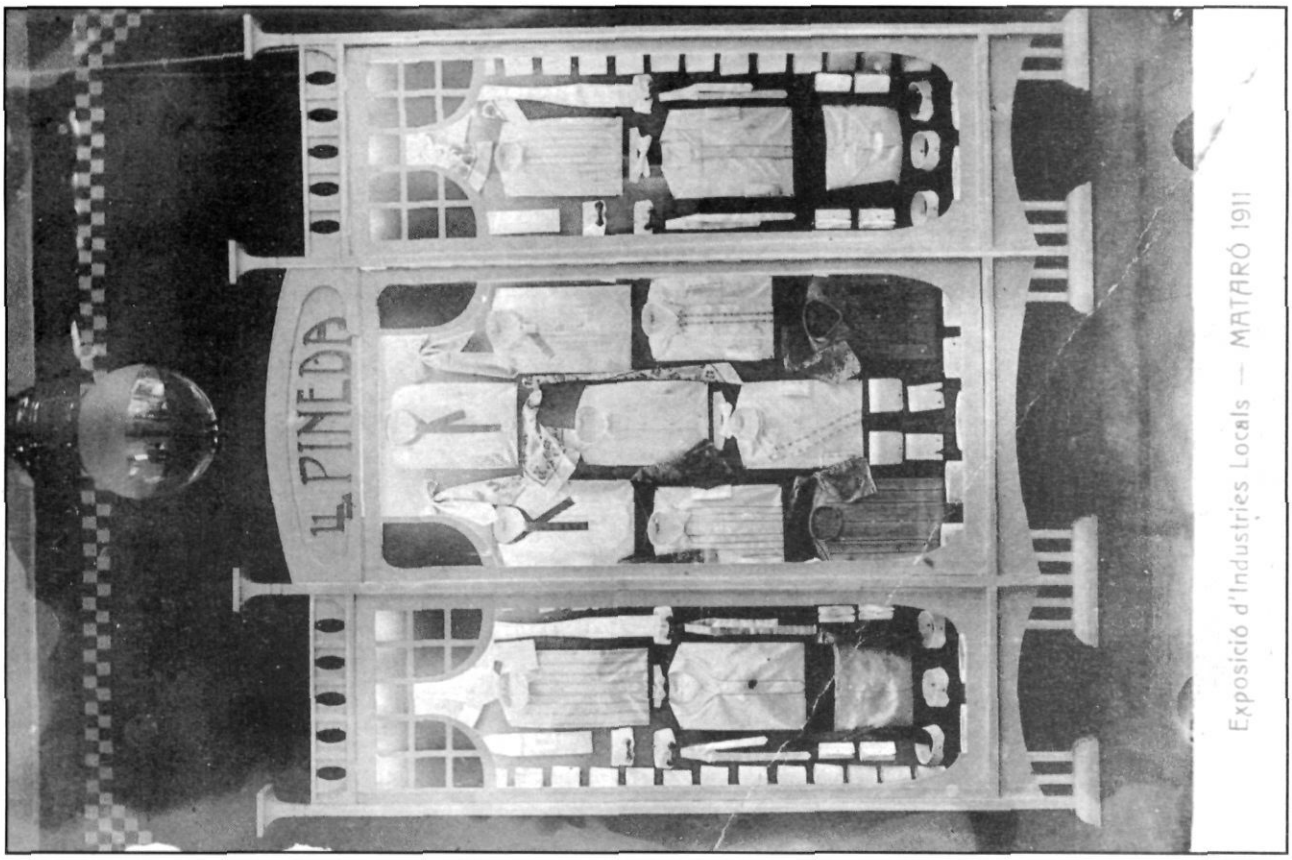

Exposició d'Indústries Locals de Mataró (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

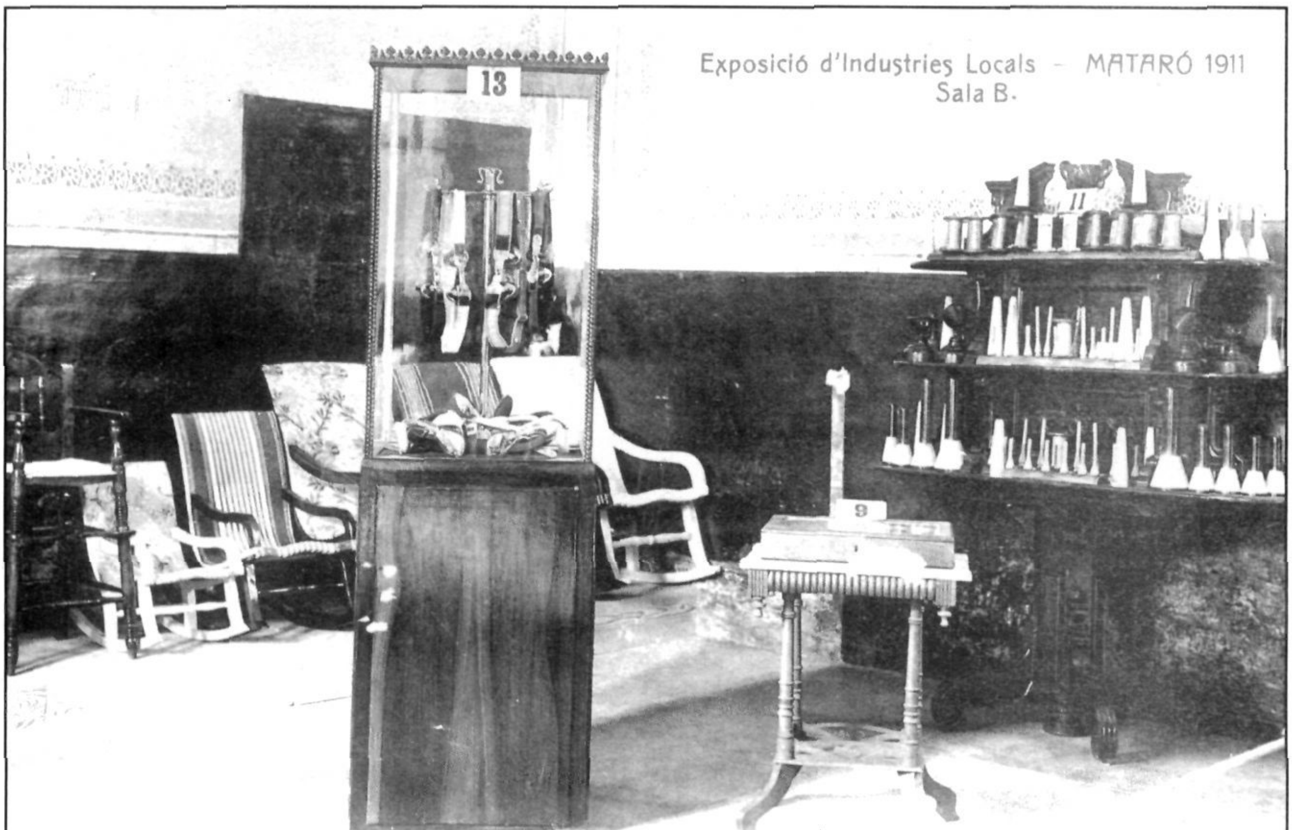

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala B (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

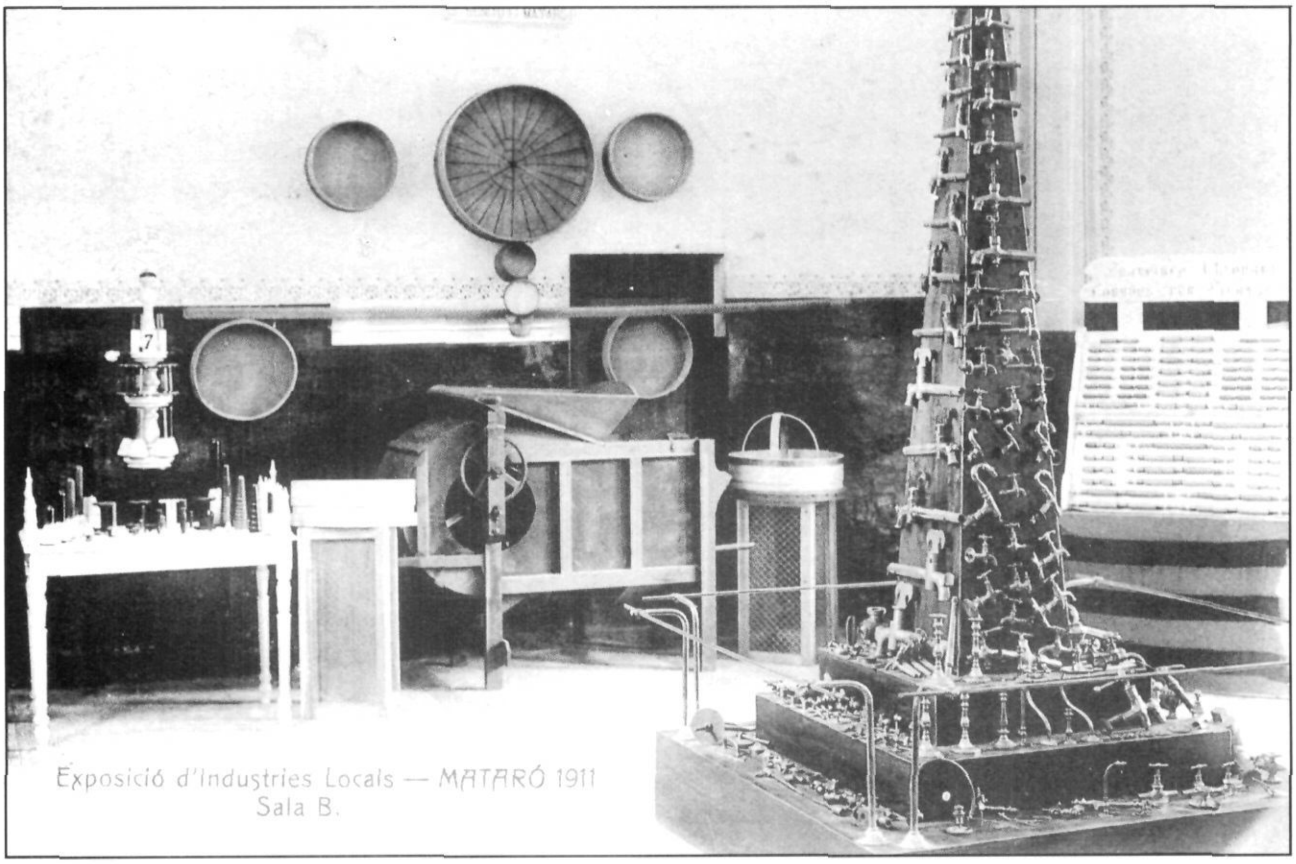

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala B (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

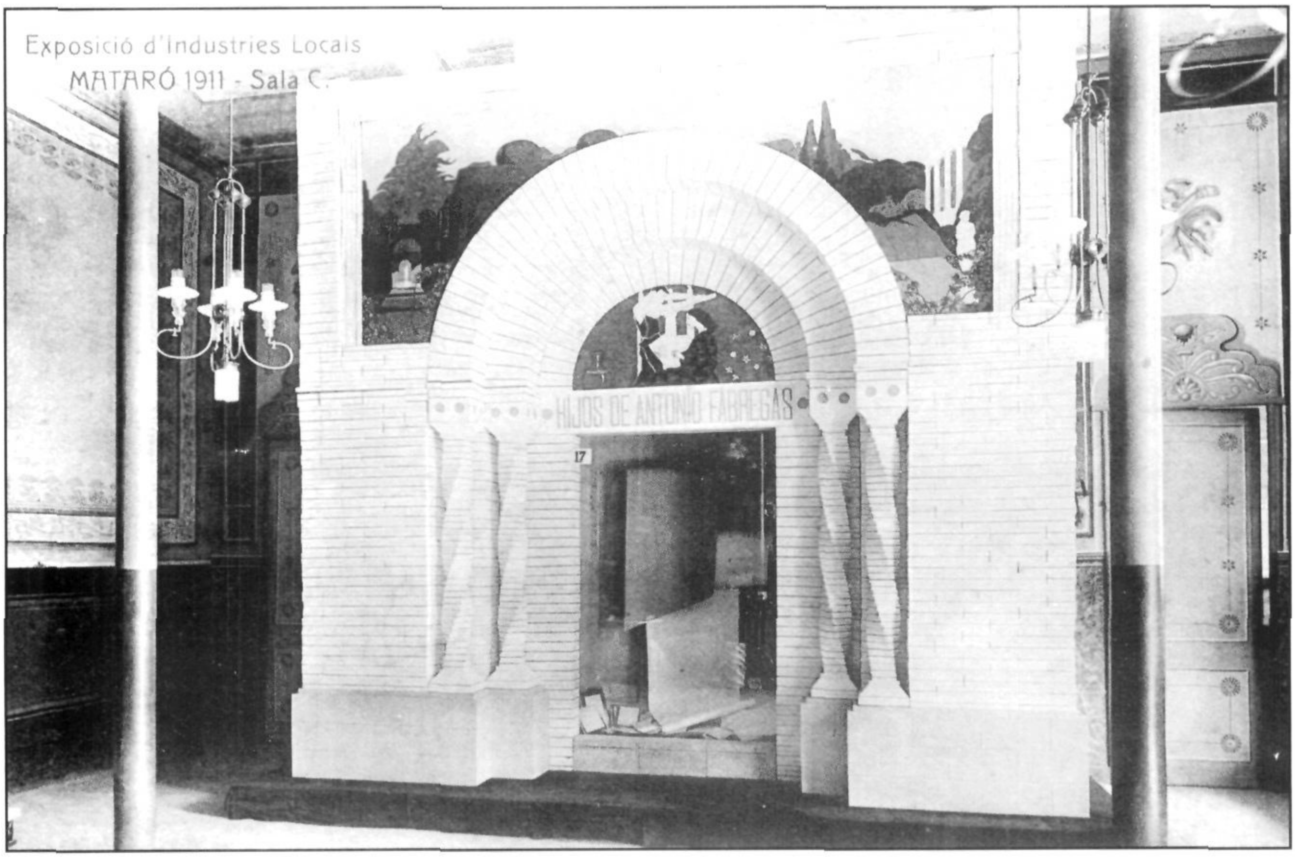

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala C (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala C (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala C (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala D (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala E (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

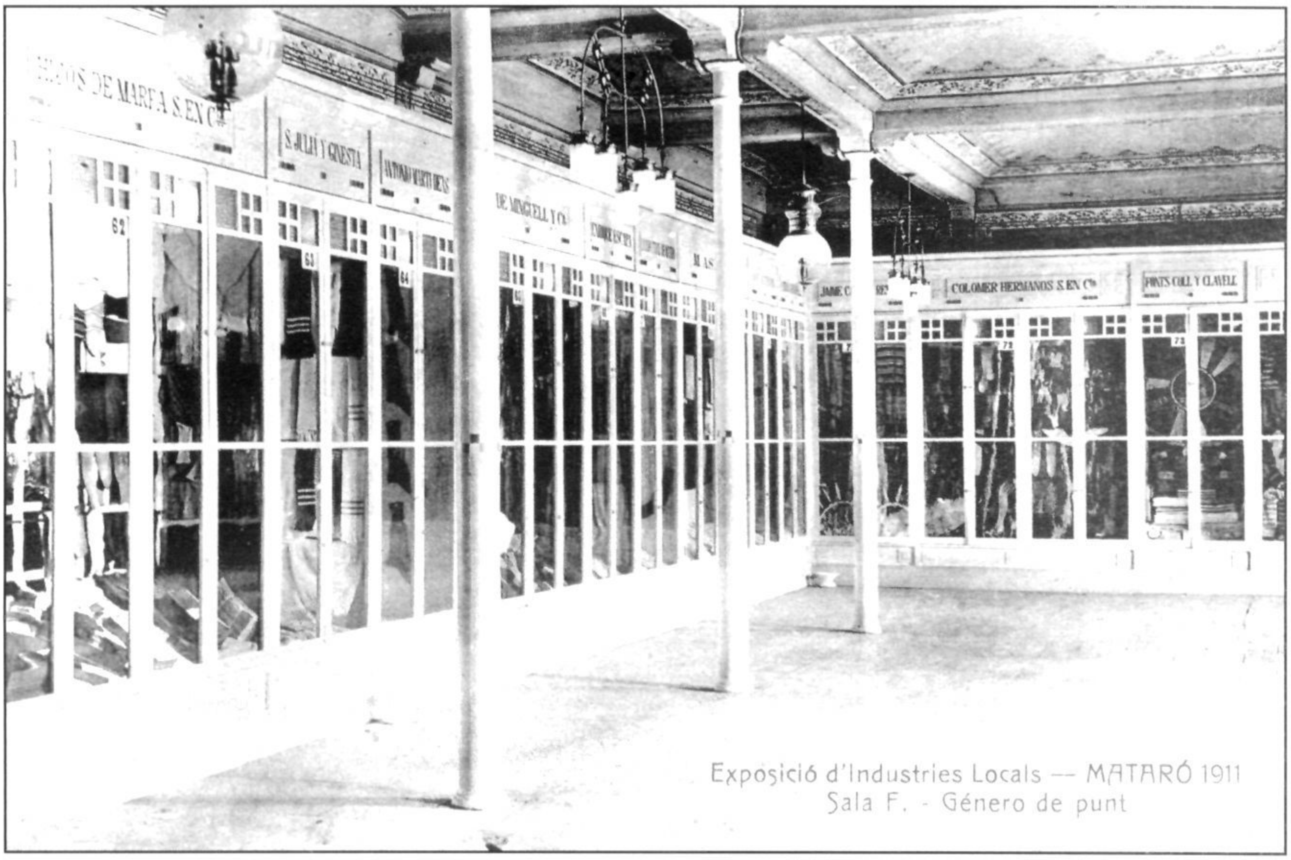

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala F. Gènere de punt (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

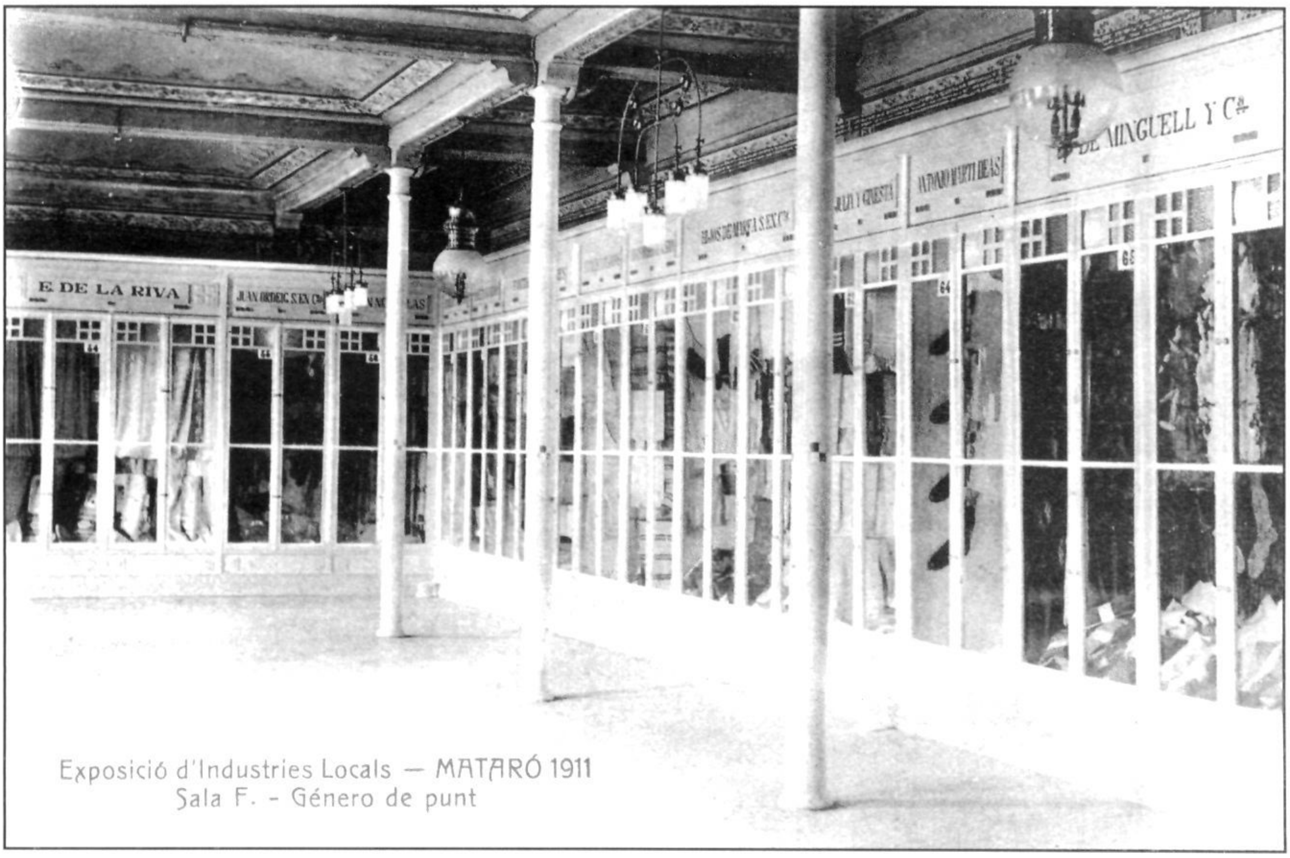

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala F. Gènere de punt (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

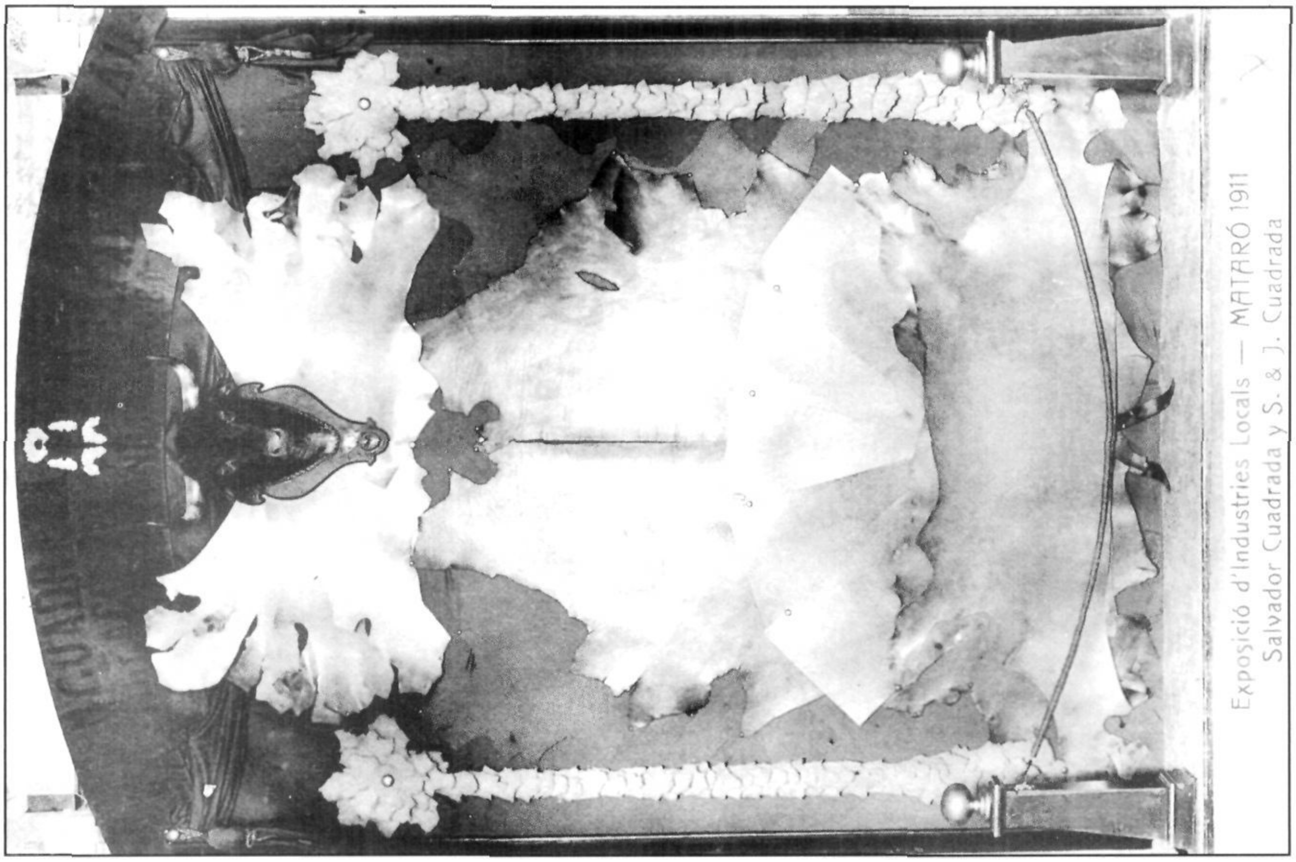

Exposició d'Indústries Locals de Mataró (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Exposició d'Indústries Locals de Mataró. Sala G (1911). Fotografia Toldrà. Arxiu Municipal de Mataró.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Ajuntament de Mataró
Patronat Municipal
de Cultura